

Aku Tiensuu

JOUSTAVA TYÖMARKKINA-ASEMA JA MIE- LIPITEET AKTIVOINNISTA TYÖSSÄ OLE- VALLA VÄESTÖLLÄ

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Pro gradu -tutkielma

Helmikuu 2022

TIIVISTELMÄ

Aku Tiensuu: Joustava työmarkkina-asema ja mielipiteet aktivoinnista työssä olevalla väestöllä

Pro gradu -tutkielma

Tampereen yliopisto

Yhteiskuntatutkimuksen tutkinto-ohjelma

Helmikuu 2022

Osa-aikainen ja määräaikainen työ ovat vakiinnuttaneet paikkansa suomalaisilla työmarkkinoilla. Työttömien aktivointi on yleistynyt 1990-luvun laman seurauksena ja aktivointi nauttii yhteiskunnassa kannatusta. Tutkimusten mukaan joustavaan työmarkkina-asemaan liittyy erilaisia riskejä verrattuna kokoaikaiseen toistaiseksi voimassa olevaan työsuhteeseen. Sekä osa-aikaisessa, että määräaikaisessa työsuhteessa työskentelevien työttömyysriski on kokoaikaisesti ja toistaiseksi voimassa olevissa työsuhteissa työskenteleviä korkeampi. Olen kiinnostunut siitä, miten joustavassa työmarkkina-asemassa työskentely vaikuttaa mielipiteeseen työttömien aktivointia kohtaan.

Tutkin suomalaisten työssä olevien suhtautumista työttömien aktivointia kohtaan. Lähestyn aktivointia aktiivisen kansalaisuuden ja aktiivisen työvoimapolitiikan käsitteistön kautta. Työttömien aktivoinnin keskiössä on oikeudet ja velvollisuudet. Työtön on velvollinen olemaan aktiivinen työnhakija ollakseen oikeutettu työttömyysturvaan. Keskityn tutkielmassani joustavassa työmarkkina-asemassa olevien työllisten mielipiteeseen. Joustavalla työmarkkina-asemalla tarkoitan kokoaikaisesta ja toistaiseksi voimassa olevasta työsuhteesta poikkeavissa työsuhteissa työskenteleviä henkilöitä. Joustava työmarkkina-asema terminä kattaa myös yrittäjät, jotka eivät ole kokoaikaisessa toistaiseksi voimassa olevassa työsuhteessa. Vastaan tutkielmassani kahteen erilliseen tutkimuskysymykseen: ”Onko määräaikaisessa työsuhteessa työskentely yhteydessä mielipiteeseen aktiivisesta kansalaisuudesta ja aktiivisesta työvoimapolitiikasta?” ja ”Onko kokoaikatyöstä poikkeavassa työaikamuodossa työskentely yhteydessä mielipiteeseen aktiivisesta kansalaisuudesta ja aktiivisesta työvoimapolitiikasta?”.

Tutkin joustavassa työmarkkina-asemassa olevien suomalaisten mielipiteitä Elinkeinoelämän valtuuskunnan (EVA) vuonna 2020 tilaamalla ja Taloustutkimuksen keräämällä arvo- ja asennetutkimuksen aineistolla. Tutkimusmenetelmänä käytän logistista regressioanalyysiä.

Analyysini perusteella osa-aikaisessa ja muussa kokoaikaisesta työaikamuodosta poikkeavassa työsuhteessa työskentely on yhteydessä kielteisempään mielipiteeseen työttömien aktivoinnista verrattuna kokoaikatyössä oleviin. Työntekijäasemassa olevat henkilöt suhtautuvat aktivointiin opiskelijoita kielteisemmin ja poliittisen oikeiston kannattajat suhtautuvat aktivointiin vasemmistoa myönteisemmin. Mittaan aktivointia muuttujilla, joissa kysytään vastaajan mielipidettä vastikkeellisesta työttömyysturvasta; minkä tahansa työn vastaanottamisesta, mikäli vaihtoehtona on työttömyys; velvollisuudesta tehdä työtä hyvinvointiyhteiskunnan rahoittamiseksi ja siitä, onko työllisyystoimien kohdentaminen oikein muuta kuin ansiotyötä tekeville.

Avainsanat: Joustava työmarkkina-asema, aktiivinen työvoimapolitiikka, aktiivinen kansalaisuus, mielipidetutkimus

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Aktiivinen kansalaisuus ja aktiivinen työvoimapolitiikka	4
2.1	Aktiivinen kansalaisuus	4
2.2	Aktiivinen kansalaisuus aktiivisen työvoimapolitiikan tavoitteena	8
2.3	Aktiivinen työvoimapolitiikka Suomessa	12
2.4	Lainsäädäntö määrittämässä työttömien aktivointia	15
2.4.1	Työnhakijan velvollisuudet laissa julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta	16
2.4.2	Työnhakijoiden oikeus erilaisiin työllistymistä edistäviin palveluihin	17
2.4.3	Työnhakijan oikeus työttömyysetuuteen	19
3	Aktivointimieliipiteet ja tutkimuskohteen kuvailu	21
3.1	Epätyypillinen työ vai joustava työmarkkina-asema?	21
3.2	Mielipiteen muotoutuminen hyvinvointivaltiossa	23
3.3	Asenteet vastikkeellista sosiaaliturvaa ja aktivoitavia kohtaan	25
4	Tutkimusasetelma	31
4.1	Aineisto	32
4.1.1	Selitettävät muuttajat	34
4.1.2	Selittävät muuttajat	37
4.2	Tutkimusmenetelmät	42
5	Joustava työmarkkina-asema ja aktivointimieliipiteet	44
5.1	Muuttujien jakaumat ja kuvailevat taulukot	44
5.2	Valmius vastaanottaa mitä tahansa työtä vastaan työttömyyden sijasta	47
5.3	Työllisyystoimien kohdentaminen muihin kuin ansiotyötä tavoitteleviin	50
5.4	Velvollisuus tehdä työtä ja rahoittaa hyvinvointiyhteiskuntaa	52
5.5	Vastikkeellinen työttömyysturva	54
6	Tulosten yhteenveto ja johtopäätökset	57
6.1	Tulokset ja niiden suhde aiempaan tutkimukseen	57
6.2	Tutkielman arviointia	62
6.3	Poikkeavien työaikamuotojen tunnistaminen yhteiskunnassa	63
7	Kirjallisuus	66

1 Johdanto

”Aktiivisuus ja aktiivinen kansalainen ovat tämän ajan hyveitä, niin että aktiiviseksi nimetyt politiikat ovat vastaansanomattomia” (Julkunen 2013, 21). Mitä on aktiivinen kansalaisuus ja minkälaisia ovat aktiivisiksi nimetyt politiikat? Tarkastelen tässä tutkielmassa suomalaisten työssä olevien mielipiteitä aktiivisesta kansalaisuudesta ja aktiivisesta työvoimapolitiikasta. Kiinnostuksen kohteenani ovat erityisesti kokoaikaisista ja toistaiseksi voimassa olevista työsuhteista poikkeavassa työssä olevien suomalaisten mielipiteet ja se, onko joustavassa työmarkkina-asemassa työskenteleminen yhteydessä mielipiteeseen aktiivisesta kansalaisuudesta ja aktiivisesta työvoimapolitiikasta

Aktiivinen kansalaisuus ja sen ihanne näyttäytyy yhteiskunnassa eri tavoin. Osa-aikainen ja määräaikainen työskentely yleistyi samoihin aikoihin aktiivisen kansalaisuuden ihanteen voimistuessa (Julkunen 2013, 38; Julkunen & Nätti 1999, 131–134). Työllisyyspolitiikassa aktiivista kansalaisuutta pyritään luomaan aktiivisen työvoimapolitiikan keinoin. Sekä työn jakaminen osa-aikaiseen ja määräaikaiseen työhön useammalle työntekijälle että aktiivinen työvoimapolitiikka ajoittuvat samaan hetkeen suomalaisen hyvinvointivaltion historiassa ja molemmilla keinoilla pyrittiin vastaamaan 1990-luvun talouslaman aiheuttamaan massatyöttömyyteen. Mielipidetutkimusta työttömien aktivoinnista, missä tarkastellaan ensisijaisesti joustavassa työmarkkina-asemassa työskentelyn yhteyttä aktivointimielipiteeseen, on kuitenkin verrattain vähän, minkä vuoksi ilmiötä tuleekin tutkia tarkemmin.

Suomessa aktiivinen työvoimapolitiikka noudattaa ensisijaisesti inhimillisen pääoman kehittymistä korostavaa lähestymistapaa (Keskitalo & Karjalainen 2013, 13), jonka avulla työttömät työnhakijat pyritään saamaan työllistettyä pysyvästi avoimille työmarkkinoille. Aktiivisessa työvoimapolitiikassa on myös huomattavissa työkeskeisen aktiivisen työvoimapolitiikan piirteitä, koska mallit eivät ole toisiaan poissulkevia. Työkeskeinen aktiivinen työvoimapolitiikka painottaa minkä tahansa ansiotyön vastaanottamisen ensisijaisuutta suhteessa työttömyysetuuksiin. (Keskitalo & Karjalainen 2013, 13.)

Aktiivisessa työvoimapolitiikassa ja aktiivisessa kansalaisuudessa korostuvat ensisijaisesti työttömän työnhakijan oikeudet ja velvollisuudet. Työttömän on osoitettava aktiivisuutta työmarkkinoilla esimerkiksi hakemalla töitä tai vastaamalla tälle osoitettuihin työtarjouksiin ollakseen oikeutettu työttömyysetuuteen. Tällainen aktiivisen kansalaisuuden suuntaus, jossa oikeudet ja velvollisuudet korostuvat on sosioliberaalia aktiivista kansalaisuutta (Hvinden & Johansson 2007b, 44).

Aktiivista työvoimapolitiikkaa ohjaa kansallinen lainsäädäntö. Kansallinen lainsäädäntö on kehittynyt osittain ylikansallisten vaikutteiden alaisuudessa. Suomalaiseen aktiiviseen työvoimapolitiikkaan on vaikuttanut naapurimaa Ruotsin työvoimapolitiikan lisäksi myös OECD ja Euroopan unioni (Koistinen 2014, 361–369; Sihto 1994, 47–50).

Kokoaikaisista ja toistaiseksi voimassa olevista työsuhteista poikkeavia työsuhteita on kutsuttu myös epätyypilliseksi työsuhteiksi (Kasvio 1994, 98), mutta termi ei kuvaa ilmiötä enää nykypäivänä parhaalla mahdollisella tavalla, koska osa-aikainen ja määräaikainen työ ovat vakiintuneita ja yleisiä työn teettämisen muotoja (Ojala & Nätti & Kauhanen 2015, 14). Tässä tutkielmassa käytän epätyypillisistä työsuhteista termiä joustava työmarkkina-asema, koska se kuvaa tutkittavan ryhmän moninaisuutta paremmin.

Pauli Forman (1998, 19–28) mukaan sosiaaliturvaan kohdistuvat mielipiteet muotoutuvat yksilön arvojen ja ideologioiden; intressien; ympäröivien instituutioiden, sekä yksilön kokemien riskien kautta Aiemman mielipidetutkimuksen mukaan esimerkiksi työttömät suhtautuvat perinteisesti työllisiä kielteisemmin työttömyysturvan vastikkeellisuuteen ja aktivointiin. Poliittiset arvot vaikuttavat sosiaali- ja työttömyysturvamielipiteisiin siten, että vasemmistopuolueissa työttömyysturvan vastikkeellisuus ja aktivointitoimet eivät saa yhtä suurta kannatusta verrattuna oikeistopuolueisiin. Yksilön kohtamat riskit, kuten työttömyysriski, vaikuttavat kielteisesti vastikkeelliseen työttömyysturvaan suhtautumiseen. Instituutioiden vaikutus paljastuu etenkin, kun tarkastellaan vertailevia tutkimuksia: vahvan hyvinvointivaltion maissa hyvinvointivaltio sekä verovaroin rahoitetut palvelut ja etuudet nauttivat suurempaa suosiota verrattuna liberaalimpiin valtioihin, joilla ei ole samanlaisia uudelleenjaon perinteitä.

Työelämä on jatkuvassa muutoksessa. Joustavassa työmarkkina-asemassa työskentely on vakiinnuttanut paikkansa suomalaisessa yhteiskunnassa. Vuonna 2021 Suomessa osa-aikaisten ja

määräaikaisten työsuhteiden osuus oli noin viidenneksen kaikista työsuhteista työllisillä (Työvoimatutkimus; kts. myös Kuvio 1). Työssä olevia käsitellään kuitenkin tutkimuksessa paikoin homogeenisena massana. Tämän vuoksi normaalista työsuhteesta poikkeavissa työsuhteissa työskentelevien yksilöiden mielipidettä ei pystytä välttämättä huomioimaan tarpeeksi hyvin, vaikka se voikin poiketa normaaleissa työsuhteissa työskentelevien yksilöiden mielipiteistä.

Tutkielma noudattaa kvantitatiivista eli määrällistä tutkimusperinnettä ja käyttämäni aineisto on Elinkeinoelämän valtuuskunnan 2020 vuoden arvo- ja asennetutkimus. Tutkielman pääasiallisena tutkimusmetodina käytän logistista regressioanalyysiä.

Aloitin toisen luvun kuvaamalla aktiivisen kansalaisuuden ja aktiivisen työvoimapolitiikan tematiikkaa. Esitän, että aktiivinen kansalaisuus aktiivisen työvoimapolitiikan kontekstissa muotoutuu erityisesti oikeuksien ja velvollisuuksien kautta. Kerron myös aktiivisen työvoimapolitiikan historiasta ylikansallisten vaikutteiden alaisuudessa. Luvun lopussa kerron suomalaisesta lainsäädännöstä kahden työttömän asemaan keskeisesti vaikuttavan lain, ”Laki julkisesta työvoima ja yrityspalvelusta” (JTYPL 2012/916) sekä Työttömyysturvalain (TTL 2002/1290), kontekstissa. Kolmannessa luvussa kuvaan tutkimuksen kohdetta: joustavassa työmarkkina- asemassa työskenteleviä ja heidän mielipiteitään aktivoinnista aiemman tutkimuksen perusteella. Tutkimuskohteen kuvailun jälkeen erittelen, mitkä mahdolliset taustatekijät vaikuttavat yksilön mielipiteeseen. Lopuksi kuvaan aikaisemman tutkimuksen valossa sosiaaliturvaan ja työttömien aktivointiin kohdistuvia mielipiteitä. Neljännessä, tutkimusasetelmaa käsittelevässä luvussa, esittelen tarkat tutkimuskysymykset, sekä kerron tarkemmin käyttämästäni aineistosta, muuttujista ja tutkimusmenetelmistä. Viidennessä luvussa esittelen aineiston jakaumia kuvailavat taulukot ja logistisen regressioanalyysin tulokset. Pohdin saamiani tuloksia suhteessa aikaisempaan tutkimukseen. Viimeisessä kuudennessa luvussa reflektoin tutkielmani tuottamaa tietoa, sekä pohdin tutkielmani jalostamista jatkotutkimukseksi.

2 Aktiivinen kansalaisuus ja aktiivinen työvoimapolitiikka

Tässä luvussa paneudun työttömien aktivointiin hyvinvointivaltion viitekehyksessä. Erittelen erityisesti aktiivisen kansalaisuuden ja aktiivisen työvoimapolitiikan tematiikkaa. Työllisyyspolitiikan kontekstissa aktiivista kansalaisuutta luodaan aktiivisella työvoimapolitiikalla. Aktiivinen kansalaisuus ei ole kuitenkaan sidoksissa ainoastaan aktiiviseen työvoimapolitiikkaan. Kansalaisia pyritään ohjaamaan kohti aktiivista kansalaisuutta myös muilla politiikan osa-alueilla. Tämän tutkielman fokus on kuitenkin nimenomaan työllisyyspolitiikassa.

2.1 Aktiivinen kansalaisuus

Aktiivinen kansalaisuus perustuu kansalaisuuden käsitteeseen. Kansalaisuuden käsitteellä kuvataan tavallisesti jonkun valtion kansalaisena olemista. Thomas Humphrey Marshall (1992 [1949]) kuvaa kansalaisuuden sisältävän kolme oikeutta, jotka ovat rakentuneet kansalaisyhteiskuntien kehityksen yhteydessä. Nämä kolme kansalaisuuden rakennuspalasta ovat kansalaisoikeudet, poliittiset oikeudet ja sosiaaliset oikeudet. Kansalaisoikeuksilla tarkoitetaan perustavanlaatuisia oikeuksia, jotka on taattu jokaiselle yksilölle. Näitä ovat omistusoikeus tai sananvapaus. Kansalaisoikeuksien kehittyminen on edesauttanut poliittisten oikeuksien kehittymistä. Poliittisiin oikeuksiin kuuluu mahdollisuus osallistua politiikkaan esimerkiksi äänestämisen tai ehdolle asettumisen kautta. Sosiaalisilla oikeuksilla taas viitataan sellaisiin oikeuksiin, jotka takaavat ihmiselle vähimmäisturvan esimerkiksi köyhyyden varalle.

Aktiivisen kansalaisuuden juuret ovat sosiaalisessa kansalaisuudessa, joka takaa yksilölle tämän sosiaaliset oikeudet. T.H. Marshallia pidetään sosiaalisen kansalaisuuden -käsitteen luoja. Marshall piti vuonna 1949 klassikoksi muodostuneen luentonsa ”*Citizenship and Social*

Class”, jossa hän esitteli sosiaalisten oikeuksien käsitteen. Sosiaaliseen kansalaisuuteen sidotuiksi etuuksiksi ja palveluiksi Marshall mielsi toimeentuloturvan, sosiaali- ja terveystaloudelliset palvelut, koulutuspolitiikan ja asuntopolitiikan (Marshall 1992 [1949].) Nykypäivänä sosiaaliset oikeudet näyttävät sekä kansallisella perusoikeuksien tasolla, että kansainvälisellä ihmisoikeuksien tasolla. Kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa ja kansallisissa perustuslaeissa sosiaaliset oikeudet kuuluu niin sanottuihin TSS-oikeuksiin, eli taloudellisiin, sosiaalisiin ja sivistyksellisiin oikeuksiin. (Tuori & Kotkas 2016, 214–215.)

Pauli Rautiainen (2016, 20–24) lähestyy sosiaalisia oikeuksia ihmisoikeuksien kautta. Sosiaaliset oikeudet näkyvät yhtäältä laeissa, mutta toisaalta myös politiikassa. Yhteiskunnassa valitseva sosiaalipoliittinen ilmapiiri ohjaa lakitekstien kanssa sitä, miten sosiaalisia oikeuksia toteutetaan yhteiskunnassa. Sosiaalisia oikeuksia kutsutaan toisinaan myös hyvinvointioikeuksiksi. Hyvinvointioikeudet liittyvät vahvasti sosiaalipolitiikan toimeenpanoon varallisuuden uudelleenjakona esimerkiksi terveyden ja toimeentulon turvaamiseksi koko väestölle. Sosiaaliset oikeudet näyttävät ihmisoikeuksien reunaehtoina, joita pitää lainsäädännössä toteuttaa. Sosiaalisten oikeuksien tavoitteena on kansalaisten yhdenvertainen kohtelu ja rakenteellisen syrjinnän torjuminen. Yksilön ominaisuudet tai vastoinkäymiset eivät oikeuta yksilön rajamista yhteiskunnan ulkopuolelle edes osittain. (Rautiainen 2016, 20–23.)

Kansalaisuus on kuitenkin jatkuvassa muutoksessa. Marshallin kuvaamat oikeudet takaavat yksilölle oikeuksia. Etenkin sosiaalisiin oikeuksiin kuuluvat myös velvollisuudet, jotka toimivat oikeuksien vastinparina. Nikolas Rose (1999, 164–166) esittää, että aktiivisen kansalaisuuden käsite kehittyi 1980-luvulla uusliberaalissa markkinoita korostavassa ajattelutavassa, jossa passiivisesta etuja saavasta sosiaalisesta kansalaisesta haluttiin saada aktiivinen itsestään ja omasta toimeentulostaan huolehtiva kansalainen. Itsestään ja omasta toimeentulostaan huolehtiminen ei kuitenkaan ollut varsinaisesti uusi keksintö. Panu Pulma (1994, 59–60) esimerkiksi kertoo, että Suomessa 1852 vuoden vaivashoitoasetuksessa määriteltiin avustuksiin oikeutetuksi käytännössä ei työikäinen tai työkykyinen väestö. Vuoden 1879 ”Armollinen asetus yleisestä vaivahoidosta Suomen Suuriruhtinanmaassa” määritteli jokaisen työkykyisen ja työikäisen olemaan velvollisia tekemään työtä oman ja perheensä elannon eteen ollakseen oikeutettu vapaaseen elämiseen (Jaakkola 1994, 111–112).

Stefanía Óskarsdóttir (2007, 26) kertoo hyvinvointivaltion ja kansalaisuuden muutoksen johtuvan talouspolitiikan muutoksesta. Keynesiläinen ajattelutapa, jossa valtio toimii markkinoita vahvasti säätelevänä toimijana, heikentyi 1970-luvulla. Keynesiläisyyttä seurannut uusliberalismi korostaa vapaita markkinoita ja yksilön toimimista vapaasti yhteiskunnassa. Óskarsdóttirin (2007, 30–31) mukaan paradigman muuttuessa keynesiläisyydestä uusliberalistiseksi aktiivisen huolehtivan valtion sijasta kansalaisen tuli olla itse aktiivinen. Vastuu yksilön hyvinvoinnista on hänellä itsellään valtion sijasta.

Aktiivisessa kansalaisuudessa on otettava myös huomioon se, keneltä aktivoitumista odotetaan eniten. Pohjoismaalaiset universaalit yhteiskunnat perustuvat työnteolle. Bjørn Hvindenin ja Håkan Johanssonin (2007c, 54–55) mukaan ensinnäkin työttömien suhteellinen määrä on kasvanut Pohjoismaissa pois lukien Islanti. Suomessa ja Ruotsissa työttömyysaste ei ole laskenut takaisin 1990-lukua edeltäneelle ajalle. Toisekseen maahanmuuttajien, erityistä tarvetta vaativien ja nuorten integrointi työmarkkinoille vaatii erityistä huomiota. Työhön perustuvassa hyvinvointivaltiossa onkin herätty aktivointitoimenpiteisiin 1990-luvulta lähtien. Työttömiä työnhakijoita halutaan aktivoida osaksi osaavaa työvoimaa avoimille työmarkkinoille. (Hvinden & Johansson 2007c, 54–55.)

Aktiivinen kansalaisuus on muotoutunut ja kuuluu osaksi sosiaalista kansalaisuutta (Hvinden & Johansson 2007a, 1; Keskitalo 2013, 66.) Sosiaalisella kansalaisuudella yksinkertaisuudessaan tarkoitetaan kansalaisen oikeuksia ja velvollisuuksia sosiaaliturvaan ja -palveluihin (Keskitalo 2013, 45.) Aktiivinen kansalaisuus -termiä ei voida kuitenkaan täysin samaistaa tarkoittamaan sosiaalista kansalaisuutta, koska sosiaaliturva ja -palvelut eivät ole ainoat aktiivista kansalaisuutta määrittävät tekijät. Yksilö voi toteuttaa aktiivisuuttaan yhteiskunnassa muillakin tavoilla kuin palkkatyöllä tai siihen pyrkimisellä. Aktiivinen kansalaisvaikuttaminen, vapaaehtoistyö tai yhteisöjen hyväksi toimiminen ovat esimerkkejä aktiivisesta kansalaisuudesta, jossa aktiivisuutta osoitetaan muutenkin kuin sosiaaliturvan ansaitsemiseksi.

Hvinden ja Johansson (2007b, 44) esittävät kolme eri kansalaisuuden mallia: sosioliberaali, libertaarinen ja republikaaninen kansalaisuus. Jokaisessa mallissa on sekä passiivinen, että aktiivinen ulottuvuus. Pohjoismaissa vahvimmin on näkyvissä sosioliberaali kansalaisuus, jossa oikeudet ja velvollisuudet määrittävät yksilön toimintaa suhteessa yhteiskuntaan. Yksilöä velvoi-

tetaan vastikkeellisesti olemaan aktiivinen kansalainen. (Hvinden ja Johansson 2007b, 44.) Esimerkiksi työtön työnhakija velvoitetaan hakemaan tälle osoitetun työtarjouksen mukaista työpaikkaa. Hakijan noudattaessaan velvollisuuttaan hakea hänelle osoitettua työpaikkaa hän on esteetön saamaan työttömyysturvaa, ellei hän muutoin ole laiminlyönyt hänelle asetettuja velvollisuuksia. Etuuksien saaminen ilman vastikkeellisuutta kuuluu passiivisen sosioliberaalin kansalaisuuden ulottuvuuteen, kun taas etuuksien vastikkeellisuus kuuluu aktiiviseen sosioliberaaliin kansalaisuuteen (Hvinden ja Johansson 2007b, 44).

Sosioliberaalin aktiivisen kansalaisuuden yhteys työttömien aktivointiin on selkeä, mutta myös libertaarin ja republikaanisen aktiivisen kansalaisuuden piirteitä on huomattavissa työttömien aktivoinnissa. Libertaarissa mallissa markkinoilla toimiminen ja itsestään vastuun ottaminen määrittävät kansalaisuutta. Libertaarinen aktiivinen kansalainen punnitsee vaihtoehtojaan ja tekee päätöksiään valinnanvapauden turvin markkinoilla itsenäisenä markkinatoimijana. Hyvinvointivaltion kontekstissa esimerkiksi yksityisen terveydenhuollon käyttäminen ja vertailu tai yksityiset vakuutukset kuuluvat aktiiviseen libertaariseen kansalaisuuteen. (Hvinden ja Johansson 2007b, 44.) Libertaarinen aktiivinen kansalaisuus korostuu työttömien aktivoinnissa, kun sitä tarkastellaan ensisijaisesti itsestään vastuun ottamisen näkökulmasta. Työtön työnhakija halutaan ohjata kestävästi avoimille työmarkkinoille, jolloin vastuu hänen toimeentulostaan on hänellä itsellään.

Republikaanisessa kansalaisuudessa painotetaan omaan ja yhteisöjen asemaan vaikuttamista. Passiivinen republikaaninen kansalainen osallistuu itsensä tai yhteisöjen eduksi toiminnan edistämiseen ohjattuna tai osallistettuna. Aktiivinen republikaaninen kansalainen osallistuu vapaaehtoisesti toimimaan oman tai yhteisönsä edun hyväksi parhaaksi katsomallaan tavalla. (Hvinden ja Johansson 2007b, 44.) Republikaaninen aktiivinen kansalaisuus näyttäytyy työttömän työnhakijan viitekehyksessä esimerkiksi siten, että hän voi vaikuttaa omaan asemaansa neuvottelemalla työllisyshoidon asiantuntijan kanssa hänelle sopivista palveluista, jotka voisivat hyödyttää työnhakijaa löytämään ansiotyötä.

Sosioliberaali aktiivinen kansalaisuus näyttäytyy Pohjoismaissa vahvimpana työttömien aktivointiin liittyvänä aktiivisen kansalaisuuden muotona. Tästä huolimatta myös libertaarisen ja republikaanisen aktiivisen kansalaisuuden tunnusmerkkejä näkyy työllisyshoidon käytännöissä. Eri aktiivisen kansalaisuuden mallit eivät ole selvärajaisia ja toisistaan irrallaan olevia.

Yhtäältä työnhakijalla on sosioliberaalin kansalaisuuden näkökulmasta velvollisuus hakea ja vastaanottaa työtä ollakseen oikeutettu työttömyysturvaan, mutta myös libertaristisen kansalaisuuden mukaan hänellä on velvollisuus ja oikeus työllistyä omalle alalleen, jonka hän on vapaana ja itsenäisenä toimijana itselleen valinnut. Toisaalta työnhakija on velvoitettu sosioliberaalin kansalaisuuden puitteissa noudattamaan työvoimaviranomaisen kanssa sovittuja tehtäviä, mutta hän voi vaikuttaa republikaanisena kansalaisena sovittujen tehtävien sisältöön.

2.2 Aktiivinen kansalaisuus aktiivisen työvoimapolitiikan tavoitteena

Suomen ja laajemmin pohjoismaisten hyvinvointivaltioiden kontekstissa sosiaalisten oikeuksien kehittyminen nähdään hyvinvointivaltion palveluiden ja etuuksien kehityksenä. Suomalaisen hyvinvointivaltion perusta on progressiivisessa verotuksessa. Progressiivisen verotuksen avulla varallisuuden uudelleenjako on mahdollista väestöryhmien välillä. Enemmän ansaitsevat maksavat vähemmän ansaitsevia enemmän veroja ja saavat yleensä vähemmän sosiaaliturvatuksia. (Kantola & Kananen 2017, 6.) Pohjoismaalaisen hyvinvointivaltion toiminta perustuu palkkatyöhön, joka mahdollistaa hyvinvointivaltion rahoituksen. Pauli Kettunen (2008, 156) kuvaa pohjoismaisen hyvinvointivaltion rakentumista toisen maailmansodan jälkeen prosessina, jossa palkkatyöstä pyrittiin tekemään yhteiskunnallinen normi. Tämän normin pohja oli täystyöllisyyteen pyrkivässä sosiaali- ja työmarkkinapolitiikassa. Mikäli työtä on tarjolla, työtön ei käytännössä voi valita sosiaaliturvaa ansiotyön sijasta (Keskitalo 2013, 65). Työn ensisijaisuutta rakennetaan työttömyysturvan velvoittavuudella ja esimerkiksi karensisjärjestelmällä. Karensi tarkoittaa työttömyysetuuden menettämistä määräajaksi, mikäli työnhakija laiminlyö velvollisuuksiaan työnhakijana (TE-toimistoA).

Matti Sihto (1994, 47–50) tutkii väitöskirjassaan aktiivista työvoimapolitiikkaa ja sen kehittymistä Suomessa. Sihto kertoo aktiivisen työvoimapolitiikan tulleen Suomeen Ruotsista. Tämä niin kutsuttu Rehnin-Meidnerin malli oli ruotsalaisessa ammattiyhdistysliikkeessä 1940-luvun loppupuolella syntynyt aktiivisen työvoimapolitiikan malli, jonka tavoitteena oli täystyöllisyys

ja inflaation vähentäminen. Rehnin-Meidnerin malli oli syntyjään stabilisaatiopoliittinen malli, joka on saanut nimensä keksijöiltään Gösta Rehniltä ja Rudolf Meidneriltä. Mallissa sosiaalipolitiikka ja talouspolitiikka sitoutuvat yhteen inflaatiota torjuvan talouspolitiikan, aktiivisen työvoimapolitiikan ja palkkojen solidaarisuuteen tähdänneen politiikan muodossa. Sihto (1994, 47) kuitenkin huomauttaa, että alkujaan termi aktiivinen työvoimapolitiikka ei sisällynyt malliin, mutta mallin sisältö viittaa aktiiviseen työvoimapolitiikkaan teoreettisesti. Mallilla pyrittiin alun perin vastaamaan talouden suhdannevaihteluihin ja tasaamaan tuloeroja. Työttömyyden hoitamisen ratkaisuksi nähtiin aktiivinen työvoimapolitiikka, jolla pyrittiin vastaamaan alun perin työvoiman kysyntään ja myöhemmin tavoitteeseen pääsemiseksi edistämään työttömien alueellista liikkuvuutta. Aktiivisen työvoimapolitiikan tehtävänä oli pyrkiä täystyöllisyyteen kiihdyttämättä inflaatiota. (Sihto 1994, 47.)

Rehnin-Meidnerin malli kuitenkin muuttui 1950-luvulle tultaessa, kun Ruotsin keskusammattijärjestön, *Landsorganisationen i Sverige* (LO), täystyöllisyysasiakirjassa muotoiltiin mallia uudelleen. Työvoimapolitiikka nousi entistä suurempaan rooliin inflaation torjunnassa ja täystyöllisyyden saavuttamisessa. Rehnin-Meidnerin mallissa tulee kuitenkin ottaa sen yhteiskunnallinen konteksti huomioon: malli on suunniteltu korkeasuhdanteen aikaan. (Sihto 1994, 48–50.; ks. myös Koistinen 2014, 362)

Pertti Koistinen (2014, 361–362) kertoo, että aktiivisen työvoimapolitiikan ideoita hahmoteltiin myös muualla kuin Ruotsissa. Rehnin-Meidnerin mallin erityispiirteenä on kuitenkin se, että mallia tuettiin niin työnantajapuolella ja ammattiliitoissa kuin sosiaalidemokraattisissa hallituksissakin. Tämän lisäksi aktiivisen työvoimapolitiikan tavoitteet sidottiin yleisesti muuhun politiikkaan, kuten työllisyyspolitiikkaan taloudellisesti heikompina aikoina. (Koistinen 2014, 361–362.)

Suomalaiseen aktiiviseen työvoimapolitiikkaan on haettu mallia naapurimaan Ruotsin lisäksi myös ylikansallisilta toimijoilta. Suomalainen aktiivinen työvoimapolitiikka on muodostunut samanaikaisesti suomalaisen kansallisvaltion kontekstissa ja ylikansallisten suhteiden vaikutuksen alaisena. Ylikansalliset vaikutteet ovat nähtävissä erityisesti taloudellisten toimijoiden OECD:n ja Euroopan unionin ohjauksen lisääntymisen myötä. (Koistinen 2014, 362–363.)

Koistinen (2014, 364) nostaa OECD:n merkittäväksi tekijäksi suomalaisen työvoimapolitiikan muotoutumisessa. OECD ei omaksunut sellaisenaan ruotsalaista Rehnin-Meidnerin mallia, vaan muokkasi siitä omanlaisensa yhdistellen siihen elementtejä Yhdysvaltojen työvoimapolitiikasta. Yhdysvaltalaisesta työvoimapolitiikkaa ei mielletty samalla tavalla makrotalouteen vaikuttavana tekijänä, joka tasapainottaisi markkinoita, vaan sillä pyrittiin pikemminkin vastaamaan työvoiman tarjontaan erilaisten julkisten koulutus- ja kuntoutusohjelmien avulla. Lisäksi OECD painotti 1960-luvun työvoimapolitiikan suosituksissaan inhimillisen pääoman kehittämistä talouden kasvun vauhdittamiseksi.

Öljykriisi muutti 1970-luvulla OECD:n työvoimapolitiikkaa työttömyyden kasvaessa. Työvoimapolitiikalla pyrittiin vastaamaan yhteiskunnallisen kriisin aikana työllisyyden edistämiseen yhteiskunnassa. (Koistinen 2014, 365.) OECD:n työvoimapolitiikassa korostui 1980-luvulla ”aktiivisen yhteiskunnan” ihanne. Aktiivisessa yhteiskunnassa työllisyyspolitiikan halutaan olevan joustavaa työvoiman tarjoamiseksi. Työvoimapolitiikassa luovuttiin 1990-luvulla inflaation torjunnasta osana työvoimapolitiikkaa. Työvoimapolitiikassa alettiin korostamaan työnhakijoiden aktivointia, inhimillisen pääoman kehittämistä ja työttömyyden esteiden karsimista. (Koistinen 2014, 365.)

Koistinen (2014, 365–368) esittää, että Euroopan unionin vaikutus suomalaiseen aktiiviseen työvoimapolitiikkaan on ollut OECD:n ja muiden valtioiden merkitystä konkreettisempi. Euroopan unioni ei voi sinänsä suoraan vaikuttaa työvoimapolitiikkaan kansallisvaltion sisällä, vaan sen vaikutus työvoimapolitiikkaan perustuu taloudelliseen integraatioon ja muihin politiikan alueisiin. Euroopan unioni ohjaa ja antaa suosituksia jäsenvaltioilleen työvoimapolitiikan suhteen. Keskeisimpään rooliin työvoimapolitiikassa nousee työvoiman tarjonnan lisääminen. Aktiivisessa työvoimapolitiikassa on siirrytty keynesiläisyydestä uusklassisen taloustieteen aikaan. Suhdanteiden tasaamisen ja inflaation vähentämisen sijaan työvoimapolitiikassa keskitytään työvoiman tarjonnan lisäämiseen. (Koistinen 2014, 365–368.)

Giuliano Bonoli (2010) jaottelee aktiivisen työvoimapolitiikan ajanjaksot kolmeen osaan. Ensimmäinen osa oli 1950–1960-luvuilla, jolloin aktiivisella työvoimapolitiikalla pyrittiin vastaamaan työnantajien tarpeisiin tarjoamalla osaavaa koulutettua työvoimaa heidän käyttöönsä riittävästi. Toiseksi aktiivisen työvoimapolitiikan ajanjaksoksi Bonoli nimeää öljykriisin ajanjak-

son vuosina 1973–1975. Tällöin vallitsevan suhteellisen korkean työttömyyden aikana aktiivisen työvoimapolitiikan keskiössä oli erityisesti työttömyyden torjuminen työstä kiinnipitämisen kautta. Aktiivisessa työvoimapolitiikassa 1990-luvun puolen välin jälkeen vallinneena trendinä on ollut työttömien työllistäminen työn kannustimia lisäämällä ja työttömyysturvaa muokkaamalla. (Bonoli 2010.)

Bonoli (2010) myös tyypittelee erilaiset aktivointitoimenpiteet neljäksi eri kategoriaksi. Nämä neljä kategoriaa ovat kannustimien vahvistaminen (incentive reinforcement), työllistymisen tukeminen (employment assistance), työstä kiinni pitäminen (occupation) ja ammattitaidon kehittäminen (upskilling). Kannustimien vahvistamisella Bonoli (2010) viittaa sellaiseen toimintaan, jossa työnteon mahdollisia esteitä poistetaan lisäämällä työnteon kannattavuutta. Esimerkiksi ansioloukkujen purkamista pidetään työnteon kannattavammaksi tekemisenä. Työllistymisen tukemisella tarkoitetaan yhtäältä toimia, joilla työntekijää autetaan konkreettisesti pääsemään takaisin työmarkkinoille esimerkiksi neuvomisen ja työhön pääsyn auttamisen kautta. Toisaalta sillä viitataan myös toimiin, joilla autetaan työtöntä työllistymään purkamalla työllistymisen esteitä. Esimerkkinä Bonoli kertoo vanhemmista, joiden työpaikan vastaanottaminen on kiinni päivähoitopaikan löytymisestä lapselle. Työstä kiinni pitämisen aktiivisen työvoimapolitiikan tyyppiin liittyvät sellaiset toimet, joilla pyritään ylläpitämään yksilön työkykyä, mikäli hän jää työttömäksi. Työstä kiinni pitämisen englannin kielen termi ”occupation” ei viittaa niinkään tässä tapauksessa ammattiin, vaan enemmänkin yksilön toimeliaana pitämiseen syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Ammattitaidon kehittämisen kategoriaan aktiivisessa työvoimapolitiikassa kuuluvat toimet, joissa työtöntä ohjataan kouluttautumaan ammatillisesti mahdollistaen hänen kiinnittymisensä työmarkkinoille.

Koistinen (2014, 368–369) huomauttaa Bonolin (2010) ajanjaksoista, että jaottelu on karkea, eikä kuvaile kovinkaan tarkasti suomalaisen työvoimapolitiikan kehittymistä. Koistinen myös sanoo Bonolin aktivointitoimenpiteiden tyypittelyn neljäksi kategoriaksi liittyvän ainoastaan aktiivisen työvoimapolitiikan työvoiman tarjontaan, eikä malli ole itsessään kovinkaan kattava kuvaamaan työvoimapolitiikkaa laajemmin ilmiönä. Tämä tutkielma keskittyy kuitenkin ensisijaisesti työvoimapolitiikan aktiiviseen luonteeseen. Jaon karkeudesta huolimatta tyypittely ja ajanjaksoihin jakaminen helpottaa aktiivisen työvoimapolitiikan suurien suuntaviivojen ja erilaisten ideoiden hahmottamista. Tämän tutkielman kannalta Bonolin aktiivisen työvoimapolitiikan jaottelu kolmeen ajanjaksoon on syytä huomioida, koska ylikansalliset vaikutteet ovat

olleet merkittävänä tekijänä suomalaisen aktiivisen työvoimapolitiikan muovaamisessa. Tyyppittely neljään aktivoinnin kategoriaan keskittyy ainoastaan työn tarjoamiseen, joka on aktiivisen työvoimapolitiikan yksi kulmakivistä.

2.3 Aktiivinen työvoimapolitiikka Suomessa

Aktiivisen työvoimapolitiikan tarkoituksena on luoda aktiivisia kansalaisia työmarkkinoiden käyttöön. Julkusen (2013) mukaan aktiiviseen työvoimapolitiikkaan siirtyminen on seurausta paradigman muutoksesta, jossa keynesiläisyydestä siirryttiin kohti monetarismia. Keynesiläisyydessä valtion rooli on suurempi markkinoiden säätelijänä, kun taas monetarismissa korostuu erityisesti markkinoiden vapaa toimivuus. Tällainen paradigman muutos 1990-luvulla heijastui suomalaisessa sosiaalipolitiikassa esimerkiksi sosiaalietuuksien leikkauksina ja niiden ehtojen tiukentamisena. (Julkunen 2013, 34). Julkunen (2013, 38) tiivistää aktivointiparadigman koskevan työmarkkinaosapuolia siten, että yhteiskunta tarjoaa ”*kannustimia, kykyjä ja velvoitteita työllistää ja työllistyä*”.

Elsa Keskitalo ja Vappu Karjalainen (2013, 13) jakavat työvoimapolitiikan karkeasti kahteen eri lähestymistapaan: työkeskeiseen lähestymistapaan ja inhimillisen pääoman kehittämistä korostavaan lähestymistapaan. Työkeskeisessä lähestymistavassa ensisijainen tavoite on nopea työllistyminen. Työttömän työnhakijan tulee olla valmis vastaanottamaan mikä tahansa hänelle tarjottu palkkatyö. Työttömälle työnhakijalle tarjotaan työkeskeisen lähestymistavan puitteissa apua työllistymiseen. Työttömän tavoitteena on työllistyä avoimille työmarkkinoille. Aktivoinnin keinoihin kuuluvat erilaiset aktivointisopimukset ja työllistymissuunnitelmat, jotka tukevat työttömän työllistymistä. Työkeskeinen malli on tiukkaehtoinen tukien kanssa ja velvollisuuksien laiminlyönnistä seuraa sanktioita kuten esimerkiksi työttömyysetuuden leikkaus tai menetyks. Työkeskeisen lähestymistavan tarkoituksena on vähentää etuusriippuvuutta. (Keskitalo & Karjalainen 2013, 13.)

Keskitalo ja Karjalainen (2013, 13) tulkitsevat, että suomalainen ja laajemmin pohjoismainen aktiivinen työvoimapolitiikka korostaa inhimillisen pääoman kehittämisen lähestymistapaa. Inhimillisen pääoman kehittämisen lähestymistavan yhteiskunnissa työvoimapolitiikalla pyritään tukemaan yksilön sosiaalista integraatiota yhteiskuntaan. Tavoitteena on, että erilaisia työllistymisvalmiuksia parannetaan ja yksilö työllistyisi avoimille työmarkkinoille pysyvästi. Palvelut ovat räätälöity erilaisten tarpeiden kautta, jolloin työnhakija on oikeutettu esimerkiksi koulutuksiin, erilaisiin aktivoiviin työvoimapalveluihin ja käyttämään sosiaali- ja terveystalviteita. Suomessa tarjotaankin erilaisia tukityöpaikkoja ja työllistymistä edistäviä koulutuksia, jotta kestävä työllistyminen olisi mahdollista. Aktivointikeinot räätälöidään yhteistyössä asiakkaan kanssa. Työnhakija asiakas neuvottelee asiantuntijan tai asiantuntijoiden kanssa omista aktivointitoimenpiteistään. Aktivoinnin myötä työnhakijalle muodostuu erilaisia velvollisuuksia, joiden laiminlyömisellä voi olla vaikutusta työttömän työnhakijan työttömyysetuuteen. Toisaalta aktivoitaville yksilöille tarjotaan myös erilaisia tukia, joiden puitteissa heidän on mahdollista työllistyä. (Keskitalo & Karjalainen 2013, 13.)

On kuitenkin syytä ottaa huomioon, että työttömän työnhakijan ja asiantuntijan välinen vuorovaikutus ei ole täysin tasapuolista. Keskitalo (2007) tutki aktivointisuunnitelmien vaikutusta työttömien työnhakijoiden tilanteeseen työllisyyspalveluiden asiakkaana. Aktivointisuunnitelman laatimiseen osallistuu työnhakija-asiakkaan lisäksi myös työvoimaviranomainen ja sosiaalityöntekijä. Keskitalon (2007, 74–78) mukaan työnhakija-asiakkaalla on mahdollisuus vaikuttaa aktivointisuunnitelmansa sisältöön, mutta neuvottelutilanne ei ole tasapuolinen. Epätasapuolisesta neuvotteluasemasta kertoo yhtäältä se, että sosiaalityöntekijä ja työvoimaviranomainen luovat raamit aktivointisuunnitelmalle ja toisaalta se, että työnhakija on velvoitettu osallistumaan aktivointisuunnitelman tekemiseen, mikäli viranomaiset katsovat suunnitelman tekemisen olevan tarpeellinen aktivoitavan työnhakijan taustat huomioon ottaen. Työnhakijan laiminlyödessä velvollisuuttaan osallistua aktivointisuunnitelman tekemiseen häntä voidaan sanktoida määräaikaisella sosiaalityönsuunnitelmien vähentämisellä ja työttömyysturva-oikeuden määräaikaisella eväämisellä. (Keskitalo 2007, 74–78.)

Keskitalo ja Karjalainen (2013, 12) perustelevat jakoa työkeskeiseen ja inhimillisen pääoman kehittämistä lähestymistapaan sosiaaliturvan uudistamisvaatimuksilla. Lähestymistavoista inhimillisen pääoman kehittämistä korostava lähestymistapa noudattaa pehmeää aktiivisen työ-

voimapolitiikan linjaa, kun taas työkeskeinen lähestymistapa noudattaa kovaa aktiivisen työvoimapolitiikan linjaa. Pehmeässä aktiivisen työvoimapolitiikan linjassa korostuvat työllistymiseen liittyvät kannustimet ja yksilön oikeudet saada erilaisia työllistymistä tukevia palveluita. Työkeskeinen kovaa aktiivisen työvoimapolitiikan linjaa noudattava lähestymistapa taas korostaa ansiotyön ensisijaisuutta. (Keskitalo ja Karjalainen 2013, 12.)

Työkeskeinen lähestymistapa näkyy esimerkiksi Yhdysvaltojen työvoimapolitiikassa, kun taas inhimillisen pääoman kehittämistä korostava lähestymistapa on korostunut Pohjoismaissa. (Keskitalo & Karjalainen 2013, 13.) Jaottelu työkeskeiseen ja inhimillistä pääomaa korostavaan lähestymistapaan ei kuitenkaan ole selvärajaista. Eri valtioiden aktiiviset työvoimapolitiikat ovat lähentyneet sisällöllisesti toisiaan. Aktiiviseen työvoimapolitiikkaan voi valtiosta riippuen kuulua sekä työkeskeisen että inhimillisen pääoman kehittämistä korostavan lähestymistavan piirteitä. Tiukka rajanveto näiden kahden lähestymistavan välillä ei ole mielekästä. (Saikku 2015, 5.) Vaikka jaottelu työkeskeiseen ja inhimillistä pääomaa korostavaan lähestymistapaan ei kuvaa täysin nykyajan aktiivista työvoimapolitiikkaa, se kertoo kuitenkin aktiivisen työvoimapolitiikan kehityksestä ja painotuksista.

Aktiivisen työvoimapolitiikan läpimurto Suomessa tapahtui 1990-luvun laman seurauksena (Julkunen 2013, 38–39). Ennen 1990-luvun lamaa aktiivisen työvoimapolitiikan työkaluihin oli kuitenkin vakiintunut työnvälitys, työvoimapolitiittinen koulutus ja tukityöllistäminen. Laman seurauksena työttömyys kasvoi ja sosiaalimenoista alettiin karsia valtion tasolla. Sosiaalipolitiikassa keskityttiin erilaisien kannustinloukkujen purkamiseen ja erilaisten tukien ehtojen tiukentamiseen. Työllisyyspolitiikassa aktivointi nousi keskeisempään asemaan. Työttömyysetuuden saamiseksi työnhakijoiden tuli olla valmiita vastaanottamaan tarjottua työtä ja osallistua itse kullekin määrättyihin toimenpiteisiin. (Julkunen 2013, 34–35.)

2.4 Lainsäädäntö määrittämässä työttömien aktiivointia

Kansallinen lainsäädäntö määrittelee työttömän työnhakijan oikeuksia ja velvollisuuksia suhteessa valtioon. Tässä luvussa kerron lainsäädännöstä, joka määrittää työttömien aktiivointia. Laissa julkisesta työvoimapolitiikasta (JTYPL 2012/916) ja Työttömyysturvalaissa (TTL 2002/1290) korostuvat työttömien työnhakijoiden velvollisuudet ja oikeudet. Esittelen myös JTYPL:ssa mainitut palvelut, joita työttömille työnhakijoille voidaan tarjota. Kaikkia palveluita ei tarjota kaikille työnhakijoille, vaan ne ovat harkinnanvaraisia. Nämä erilaiset harkinnan ja sopimuksenvaraiset palvelut tukevat työnhakijan työllistymistä avoimille työmarkkinoille.

JTYPL (2012/916, 1 luku, 1 §) määrittelee 1 §:ssä mihin aktiivisella työvoimapolitiikalla tähdätään: työmarkkinoiden toiminnan edistämiseen ja työmarkkinoiden toiminnan tukemiseen. Toimien avulla pyritään turvaamaan talouden kasvu, korkea työllisyys ja kansalaisten hyvinvointi. Valtion lisäksi näitä tehtäviä toteuttavat yhdessä kunnat, työmarkkinajärjestöt, yritykset, muut työnantajat ja kansalaiset. Lain ensimmäisen pykälän toisessa kohdassa kerrotaan, miten valtio tulee huolehtia työmarkkinoiden toiminnasta ja edistää työvoiman tarjontaa sovittamalla yhteen työ-, talous-, elinkeino-, koulutus- ja sosiaalipolitiikka, sekä tasoittaa toimillaan suhdannevaihteluita. (JTYPL 2012/916, luku 1, 1 §.) Kuten aiemmin kuvasin talouspolitiikan fokuksen siirtymisestä keynesiläisyydestä kohti uusklassiseen taloustieteeseen nojaavaa talouspolitiikkaa, suhdannevaihtelujen tasaamisen ilmoittaminen lain tavoitteeksi on miellellävissä keynesiläisyyteen nojaamiseksi. Esimerkiksi aiemmin esittelemäni Rehnin-Meidnerin malli oli vahvasti keynesiläisyyteen painottuva ja fokukseltaan alun alkaen mallissa keskityttiin suhdannevaihtelujen tasaamiseen. Laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta voidaan siis tältä osin mieltää ainakin makrotaloustieteelliseksi.

JTYPL:n (2012/916, 1 luku) ensimmäinen luku kertoo lain yleisistä sääöksistä. Luvussa ei suoranaisesti viitata aktiiviseen kansalaisuuteen, tai aktiiviseen työvoimapolitiikkaan, mutta se sisältää elementtejä molemmista. Luvussa määritellään, mitkä toimijat tarjoavat julkista työvoima- ja yrityspalvelua. Aiheen näkökulmasta oleellisin työvoima- ja yrityspalvelun tarjoaja

on työ- ja elinkeinotoimisto. Henkilöasiakkaan, eli työttömän työnhakijan kannalta TE-toimiston tarjoamista palveluista aktiivisen kansalaisuuden näkökulmasta näyttäytyvät työnvälityspalvelut, joilla pyritään tukemaan työnhakijan työllistymistä lopulta avoimille työmarkkinoille.

JTYPL:n (2012/916, 1 luku, 4 §) ensimmäisen luvun 4 §:n mukaan julkisen työvoima- ja yrityspalvelun tarjoaminen perustuu elinkeinoelämän tarpeisiin vastaamiseen. Asiakasprosesseissa tähdätään siihen, että elinkeinoelämällä olisi tarpeeksi osaavaa työvoimaa tarjolla. Palvelut voidaan tuottaa laissa määriteltyjen toimijoiden taholta itsenäisesti, mutta ne voidaan myös ostaa palveluntuottajilta ostopalveluina määrärahojen puitteissa (JTYPL 2012/916, 1 luku, 5 §). Huomioitavaa on, että viranomaispäätöksiä koskevaa työtä ei voi tuottaa ostopalveluna. Tasa-arvon näkökulmasta huomioitavaa on, että palvelun tulee olla henkilöasiakkaille maksutonta (JTYPL 2012/916, 1 luku, 6 §). Työnhakijan velvollisuuksiin kuuluu, että hänen on vastaanotettava tarjottua työtä omalta työmarkkina-alueeltaan, mikä ulottuu hakijan todellisesta asuinpaikasta enintään 80 kilometrin etäisyydelle (JTYPL 2012/916, 1 luku, 9 §).

2.4.1 Työnhakijan velvollisuudet laissa julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta

JTYPL:n (2012/916, 2 luku, 8 §) toisen luvun 8 §:ssä määritellään työnhakijan velvollisuudet. Työnhakija on velvollinen hakemaan koulutusta ja työtä. Työnhakija on myös velvollinen ottamaan vastaan hänelle tarjottua työtä tai koulutusta. Tämän lisäksi työnhakija on velvollinen laatimaan asiantuntijan kanssa yhdessä työllistymissuunnitelman tai tätä korvavan suunnitelman, sekä noudattamaan laadittua työllistymissuunnitelmaa tai tätä korvaavaa suunnitelmaa. Työllistymissuunnitelman tarkoituksena on antaa sekä työnhakijalle itselleen että TE-toimistolle selkeä kuva työnhakijan sen hetkisestä tilanteesta työnhakijana, työnhaun tavoitteista ja mahdollisista työnhakuun liittyvistä rajoitteista (TE-toimistoB).

Työ- ja elinkeinotoimiston yksi merkittävimmistä tehtävistä on työnvälitys. Työnvälityksen tarkoituksena on, että työvoiman tarjonta vastaisi mahdollisimman hyvin työnantajapuolen kysyntää osaavista työntekijöistä. JTYPL:n (2012/916 3 luku, 1 §; 2 §) kolmannen luvun 1 §:ssä ja 2 §:ssä määritellään työnvälityksen roolia julkisissa työvoima- ja yrityspalveluissa. Työnvälityksen tehtäväksi on määritelty avointen paikkojen mahdollisimman nopea täyttäminen osaavalla työvoimalla, sekä työnhakijoiden työllistymisen nopeuttaminen. Työ- ja elinkeinotoimisto voi tarjota työnhakijoille avoimeksi määriteltyjä paikkoja. Työnhakija-asiakkaan koulutus, työhistoria, ammatillinen osaaminen ja työkyky vaikuttavat tarjottaviin paikkoihin. Työnhakija on kuitenkin velvollinen hakemaan hänelle tarjottua paikkaa. Huomioitavaa on kuitenkin, että lopullinen työsuhteen solmiminen on työnantajan ja työntekijän välinen sopimusasia, jossa noudatetaan vapaata valintaa.

2.4.2 Työnhakijoiden oikeus erilaisiin työllistymistä edistäviin palveluihin

Tässä alaluvussa esittelen erilaisia palveluita, joiden ajattelen näkyvän Keskitalon ja Karjalaisen (2013, 13) aktiivisen työvoimapolitiikan jaottelussa, jossa aktiivinen työvoimapolitiikka jaettiin työkeskeiseen lähestymistapaan ja inhimillisen pääoman kehitystä korostavaan lähestymistapaan. Palveluiden tarkoituksena on edistää työttömän mahdollisuuksia palata avoimille työmarkkinoille, mutta erilaiset palvelut itsessään sisältävät joko enemmän työkeskeisen lähestymistavan piirteitä, tai vastaavasti inhimillisen pääoman kehittymistä korostavan lähestymistavan piirteitä. Esimerkiksi työnhakuvalmennus, jonka tarkoituksena on parantaa työnhakijan työnhakutaitoja, liittyy työkeskeiseen lähestymistapaan, koska valmennuksen tarkoituksena on saada asiakkaan työnhakutaidot sille tasolle, että tämä pystyisi työllistymään osaamistaan vastaavaan työhön. Esimerkkinä inhimillisen pääoman kehittämistä korostavaan lähestymistavasta pidän ammatinvalinta- ja uraohjauspalveluita, minkä avulla työnhakijalle pyritään löytämään sellainen ammatti tai suunta työuralle, minkä ajatellaan tukevan tämän inhimillisen pääoman kasvua ja lopulta pitkäaikaista työllistymistä alalle.

Työ- ja elinkeinotoimisto voi tarjota asiantuntijan harkintaan perustuen työnhakijalle erilaisia palveluita riippuen työnhakijan tilanteesta. Tällaisia palveluita ovat erilaiset asiantuntija-arvioinnit ja kartoitukset, jotka voivat liittyä henkilöasiakkaan osaamisen ja ammattitaidon selvittämiseen työkyvyn arviointiin, yrittäjäyysvalmiuksien kartoitukseen tai muihin mahdollisiin asiantuntijan tekemiin kartoituksiin (JTYPL 2012/916, 4 luku, 2 §). Kartoituksen lisäksi työ- ja elinkeinotoimisto voi hankkia henkilöasiakkaalle ammatinvalinta- ja uraohjausta (JTYPL 2012/916, 4 luku, 3 §). Edellä mainittujen lisäksi työnhakija-asiakkaalle voidaan tarjota myös työnhakuvalmennusta, uravalmennusta ja työhönvalmennusta (JTYPL 2012/916, 4 luku, 2 §). Henkilöasiakas on myös mahdollista ohjata työ- tai koulutuskokeiluun. (JTYPL 2012/916, 4 luku, 5 §). Vaikka laissa puhutaan työ- ja elinkeinoviranomaisen mahdollisuudesta tarjota asiakkailleen näitä palveluja, on palvelut syytä nähdä myös työnhakijan oikeutena päästä palveluihin.

Työttömän työnhakijan työelämävalmiuksia voidaan tukea myös työvoimakoulutuksilla. Työvoimakoulutuksen tarkoituksena on tukea aikuisen henkilön ammattitaitoa. Työvoimakoulutukseen on mahdollista osallistua ammattitaidon päivittämiseksi, tai ammattitaidon ylläpitämiseksi. (JTYPL 2012/916, 5 luku, 1 §). Yli 25-vuotiaiden työnhakijoiden on mahdollista myös opiskella työttömyysetuudella omaehtoisesti, mikäli työ- ja elinkeinotoimiston arvion mukaan työnhakijan mahdollisuudet säilyttää tai saada työpaikka kasvavat tai kouluttautuminen lisää työnhakijan ammatillista osaamista. Omaehtoisesta opiskelusta tulee olla myös hyötyä avoimille työmarkkinoille työllistymisessä ja opiskelusta tulee sopia työnhakijan työllistymissuunnitelmassa tai tätä vastaavassa suunnitelmassa. Omaehtoisia opintoja suorittavan työnhakijan velvollisuutena on osallistua opetukseen, mutta myös edetä opinnoissaan. Opinnoissa eteneminen tarkoittaa vähintään viiden opintopisteen arvoisia opintosuorituksia opiskelukuukautta kohden. Työnhakija on velvollinen ilmoittamaan opintojensa etenemisestä tai ilmoittamaan, mikäli opinnot eivät etene työllistymissuunnitelmassa sovitulla tavalla. (JTYPL 2012/916, 6 luku, 1 §; 2 §; 4 §; 6 §; 7 §.)

Työttömän työnhakijan työllistymistä voidaan tukea palkkatuella. Palkkatukea voidaan maksaa, mikäli tästä on sovittu työnhakijan työllistymissuunnitelmassa ja mikäli tämän katsotaan edistävän työnhakijan ammatillista osaamista ja valmiuksia työllistyä avoimille työmarkkinoille. Palkkatuen suuruus ja kesto riippuvat työnhakijan valmiuksista ja työttömyyden kestosta. Esimerkiksi työntekoon mahdollisesti vaikuttavat sairaudet tai vammat ja pitkäaikainen

työttömyys saattavat pidentää palkkatukijakson pituutta ja palkkatuen suuruutta. Palkkatuki ilmoitetaan prosenttiosuutena kokonaispalkasta. Palkkatuen määrä on työnhakijasta ja työnantajasta riippuen enintään 30, 40 tai 50 prosenttia palkkakuluista. Palkkatukijakson pituus voi olla kuudesta kuukaudesta 24 kuukauteen. Palkkatuki maksetaan suoraan työnantajalle. (JTYPL 2012/916, 7 luku, 1 §; 8 §.)

Yrittäjyydestä kiinnostuneille työnhakijoille voidaan maksaa starttirahaa, mikäli työnhakija hankkii riittävät valmiudet yritystoiminnan perustamiseksi, sekä yritystoiminnan arvioidaan kannattavan. Starttirahaa maksetaan enintään 12 kuukauden ajalta. Starttirahan saamisen edellytyksenä on, että työnhakija ei tänä aikana ansaitse palkkatuloja, saa työttömyysetuutta, tuloja toimeen jollain muulla etuudella tai saa julkista tukea palkkakustannuksiinsa. Tämän lisäksi starttirahaa ei makseta, mikäli yrittäjä ansaitsee kohtuullisen toimeentulon yritystoiminnallaan; starttiraha väärinä kilpailua; yritystoiminta on alkanut ennen starttirahapäätöksen hyväksymistä; yrittäjällä tai yrityksellä on rästissä veroja tai tämän kaltaisia maksuja; tai yrittäjällä on yksityishenkilönä luottotiedoissa merkintä. (JTYPL 2012/916, 8 luku, 1 §; 2 §; 3 §.)

2.4.3 Työnhakijan oikeus työttömyysetuuteen

Kun puhutaan työttömien oikeuksista ja velvollisuuksista on syytä ottaa huomioon myös työttömyysturvalaki (TTL 2002/1290). Aktiiviseen kansalaisuuteen ja aktiiviseen työvoimapolitiikkaan liittyvissä keskusteluissa usein nostetaan esille erityisesti vastikkeellinen työttömyysturva. Työttömyysturvalain tarkoituksena on turvata työttömien työnhakijoiden toimeentulo työttömyyden ajalta. Työttömyysturvan katsotaan helpottavan työnhakijan työllistymistä takaisin työmarkkinoille. Saadakseen työttömyysturvalain määrittelemää työttömyyskorvausta työttömän työnhakijan tulee olla valmis vastaanottamaan kokoaikaista työtä. (TTL 2002/1290, 1 luku, 1 §; 3 §.) Työttömänä työnhakijana pidetään henkilöä, joka ei ole työsuhteessa tai työllistyy yli kahden viikon yhtäjaksoiseksi ajaksi yrittäjänä tai omassa työssään (TTL 2002/1290, 2 luku, 1 §).

Työttömyysturvalain sisältämät työttömyysturvan muodot ovat työmarkkinatuki ja työttömyyspäiväraha. Työmarkkinatuki on tarkoitettu työttömille työnhakijoille, joiden asema työmarkkinoilla ei ole vakiintunut tai joiden ansiosidonnaisen työttömyyspäivärahan tai peruspäivärahan maksaminen on loppunut sen enimmäiskeston ylityttyä. (TTL 2002/1290, 1 luku, 2 §.) Ansiosidonnaista työttömyyspäivärahaa voidaan maksaa työttömyyskassassa vakuutettuina oleville ansiopäivärahana ja kassaan kuulumattomille peruspäivärahana. (TE-toimistoC)

TTL:n (2002/1290) 2 a luvussa kerrotaan työvoimapolitiisesti moitittavista menettelyistä. Työvoimapolitiisesti moitittavat menettelyt käytännössä viittaavat sellaiseen toimintaan, millä voi olla vaikutusta työttömyysetuuden saamiseen. Työtön työnhakija ei saa kieltäytyä hänelle tarjotusta työstä ilman pätevää syytä. Työstä kieltäytymisen vuoksi työttömän työnhakijan oikeus työttömyysetuuteen keskeytyy määräajaksi. Työnhakijan oikeus työttömyysetuuteen voi katketa määräajaksi myös, mikäli työnhakija ei osallistu työllisyysuunnitelman, tai tätä vastaavan suunnitelman tekemiseen, tai vastaavasti ei noudata suunnitelmassa sovittuja tehtäviä. Palvelusta kieltäytyminen tai sen keskeyttäminen ilman pätevää syytä katsotaan työvoimapolitiisesti moitittavaksi menettelyksi. (TTL 2002/1290, 2 a luku, 9 §; 10 §; 11 §, 12 §.)

Koska tutkielmassa käsitellään kokoaikaisista toistaiseksi voimassa olevista työsuhteista poikkeavissa työsuhteissa olevien työntekijöiden näkemyksiä aktiivisesta kansalaisuudesta ja aktiivisesta työvoimapolitiikasta, on syytä kertoa sovitellusta työttömyysetuudesta. Työttömyysturvalain luku neljä käsittelee soviteltua ja vähennettyä työttömyysetuutta. Soviteltua työttömyysetuutta voidaan maksaa työnhakijalle, joka tekee osa-aikaista työtä työnantajan pyynnöstä, ei omasta tahdosta; on osittain lomautettuna; tai työskentelee alle kaksi viikkoa kestävässä kokoaikaisessa ansiotyössä. Työstä saatavien ansioiden määrä vaikuttaa siihen kuinka paljon soviteltua työttömyysetuutta maksetaan. (TTL 2002/1290, 4 luku, 1 §; 5 §.)

3 Aktivointimieli-piteet ja tutkimuskohteen kuvailu

Tässä luvussa kuvaan tutkimuskohdetta, eli aiempaa mielipidetutkimusta aktivoinnista. Keski-tyn erityisesti osa-aikaiseen ja määräaikaiseen työhön kertomalla epätyypillisen työn käsit-teestä. Määrittelen tässä luvussa epätyypillisen työn käsitettä uudelleen. Epätyypillisen työn sijasta käytän käsitettä joustava työmarkkina-asema, koska epätyypillisestä työstä puhuminen johtaa harhaan: nykytyömarkkinoilla niin moni on tyypillisesti muussa kuin vakituudessa ja ko-koaikaisessa työsuhteessa. Tämän lisäksi joustava työmarkkina-asema ei poissulje terminä yrit-täjiä, jotka kuuluvat osaksi tätäkin tutkielmaa. Kerron tässä luvussa mitkä tekijät ovat yhtey-dessä yksilön mielipiteeseen hyvinvointivaltiosta ja minkälaisia mielipiteitä ihmisillä tiedetään olevan hyvinvointivaltion työvoimapolitiikkaa ja sosiaaliturvaa kohtaan. Aikaisemman tutki-muksen perusteella (esim. Fossati 2018; Jokipolvi 2020) on viitteitä, että joustava työmarkkina-asema voisi vaikuttaa yksilön mielipiteeseen aktivointia kohtaan, minkä otankin tutkimuskoh-teeni.

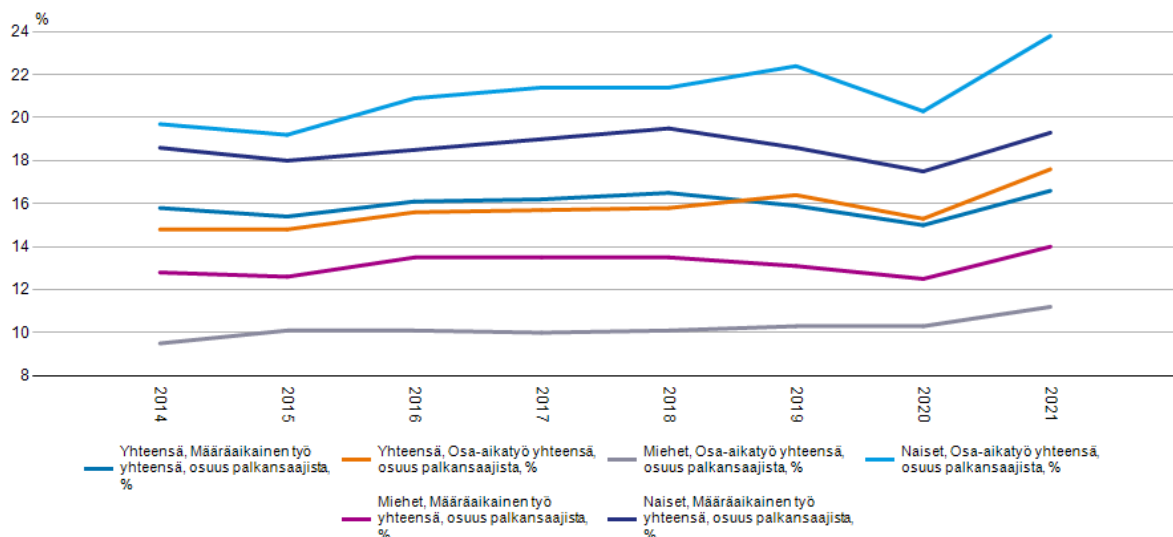
3.1 Epätyypillinen työ vai joustava työmarkkina-asema?

Olen kiinnostunut ensisijaisesti siitä, onko joustavassa työmarkkina-asemassa työskentelyllä yhteyttä mielipiteeseen työttömien aktivoinnista. Ilmiöinä osa- ja määräaikaisen työn sekä it-sensä työllistämisen yleistymisen ajoittuvat samaan ajankohtaan työttömien aktivoinnin lisään-tymisen kanssa. Epätyypillisen työn – joka on siis aiemmin tavanomaisesti käytetty käsite – määrittelemiseksi on syytä määritellä, mitä tyypillisellä tai normaalilla työllä tarkoitetaan. Seppo Karisalmen mukaan normaalin työn luonteenpiirteiksi kuuluvat yhdelle työnantajalle tehtävä vakinaisessa työsuhteessa tehty kokoaikainen työ. Antti Kasvio (1994, 98) määrittelee ei-tyypillisen, eli epätyypillisen työn normaalina pidetystä työsuhteesta poikkeavana työnä.

Tällaisia epätyypillisiä töitä ovat esimerkiksi freelancer-työ, osa-aikainen työ, määräaikaiset työsuhteet ja itsensä työllistäminen (Kasvio 1994, 98).

Tilastokeskus määrittelee työvoimatutkimuksessa osa-aikaisen työn sellaiseksi työksi, jota palkansaaja tai yrittäjä tekee päätyössään ja jonka hän itse määrittelee osa-aikaiseksi. Osa-aikaista työtä ei tähän aineistoon perustuvissa arvioissa määritellä tehtyjen työtuntien perusteella, vaan siten miten työntekijä itse kokee osa-aikaisuuden. Määräaikainen työ määritellään työsuhteeksi, jolla on ennalta sovittu päättymispäivämäärä, tai työsuhde kestää siihen asti, kunnes tietty sovittu työ on tehty. (Tilastokeskus 2022.) Epätyypillinen työsuhde terminä ei välttämättä kuitenkaan kuvaa enää tarpeeksi osuvasti osa-aikaista ja määräaikaista työtä. Satu Ojala, Jouko Nätti ja Merja Kauhanen esittävät (2015, 14), että 2008 alkaneen talouskriisin jälkeen määräaikaisessa työsuhteessa olevien palkansaajien määrä väheni hetkellisesti, mutta on noussut takaisin noin 16 prosentin tasolle koko työvoimasta. Osa-aikaisessa työsuhteessa olevien palkansaajien määrä on vakiintunut 2008 vuoden jälkeen lähelle määräaikaisessa työsuhteessa olevien osuutta palkansaajista. Osa-aikaiset ja määräaikaiset työsuhteet ovat Ojalan ym. (2015, 14) mukaan jatkuvia vakiintuneita työntekemisen muotoja, minkä vuoksi niissä ei ole kyse epätyypillisistä työsuhteista. Sekä osa-aikaisessa että määräaikaisessa työsuhteessa olevien palkansaajien osuus kaikista palkansaajista on noin kuudennes.

Kuvio 1. Palkansaajat työsuhteen tyypin mukaan, 15–74-vuotiaat

Lähde: Työvoimatutkimus, Tilastokeskus

Kuviossa 1 kuvataan osa-aikaisessa ja määräaikaisessa työsuhteessa olevien palkansaajien osuutta kaikista palkansaajista aikavälillä 2014–2021. Kuviossa osa-aikaisen ja määräaikaisen työn yleisyyttä kuvaillaan kokonaisuuksina. Lisäksi kuviossa on eroteltu työsuhdetyyppien yleisyys binäärisen sukupuolen perusteella. Kuten kuvioista on huomattavissa, naisten osa-aikainen ja määräaikainen työ on huomattavasti miesten osa-aikaista ja määräaikaista työtä yleisempää.

Epätavallinen työ näyttäytyy kansainvälisessä kirjallisuudessa termein ”atypical work” ja ”non-standard work” (Jansen 2019). Jansenin (2019) mukaan termeillä pyritään kuvaamaan normaalista toistaiseksi voimassa olevasta kokoaikaisesta työstä poikkeavia työn muotoja. Pirani (2017) esittää, että epätavallisesta työstä käytetään myös adjektiivia joustava, jonka avulla pyritään kuvaamaan työntekijän joustavuutta tehdä normaalista työstä poikkeavaa työtä.

Työn jakaminen vaikuttaa liittyvän vahvasti työntekijän joustavuuteen tehdä työtä erimittaisten sopimusten puitteissa tai erilaisissa täyspäiväisestä työstä poikkeavissa työsuhteissa. Käytän tässä tutkielmassa termiä ”*joustava työmarkkina-asema*” kuvaamaan näitä normaaleista työsuhteista poikkeavia työn muotoja. Pohdin termien joustava työsuhde ja joustava työmarkkina-asema välillä, mutta koska tutkielmani aineistossa ovat edustettuina myös yrittäjät, on käsitteen määrittelyn otettava huomioon myös ne työlliset, joilla ei ole työsuhdetta.

3.2 Mielenpidteen muotoutuminen hyvinvointivaltiossa

Työttömien aktiivinen kansalaisuus siis muotoutuu oikeuksien ja velvollisuuksien suhteesta. Työttömän velvollisuutena on osoittaa aktiivisuutensa työmarkkinoilla etsimällä työtä tai kouluttautumalla työmarkkina-asemansa parantamiseksi. Aktiivinen työttömyysturvaan. Tässä alaluvussa tarkastelen aikaisemman tutkimuksen valossa sitä, miten mielenpiteet muodostuvat yleisesti ottaen hyvinvointivaltion kontekstissa ja mitkä tekijät vaikuttavat

mielipiteen muotoutumiseen. Käyn läpi aiempaa tutkimusta työttömiin suhtautumisesta aktiivoinnin näkökulmasta. Suoranaista asennetutkimusta, jossa aktiivinen kansalaisuus on operationalisoitu tarkasteltavaksi kvantitatiivisessa tutkimuksessa, oman tutkielmani tavoin, on suhteellisen vähän.

Työttömien oikeuksiin suhtaudutaan yhteiskunnassa eri tavoin, riippuen esimerkiksi erilaisista demografisista tekijöistä. Tutkielmassa tutkin aktiiviseen kansalaisuuteen liittyviä mielipiteitä. Kiinnostuksen kohteenani on työssä oleva väestön mielipiteet aktiivisesta kansalaisuudesta ja aktiivisesta työvoimapolitiikasta.

Pauli Forma (1998, 35–37) on esittänyt, että yksilön mielipiteiden muotoutumiseen vaikuttavat arvot, ideologia, intressit, instituutiot ja riskit. Mielipiteet, joihin arvot ja ideologia vaikuttavat, muuttuvat hitaasti. Arvot ja ideologiat vaikuttavat yksilön mielipiteeseen esimerkiksi puoluepolitiikan kautta. Eri puolueiden kannattajien mielipiteet eroavat toisistaan esimerkiksi sosiaalipolitiikan tai hyvinvointivaltion reformien suhteen (Forma 1998, 19–22.) Esimerkiksi vasemmistoliiton kannattajat ovat perinteisesti olleet myöntämielisempiä hyvinvointivaltion rahoituksen lisäämiseen verrattuna kokoomukseen (Forma 1998, 91).

Yksilön intressit vaikuttavat hänen mielipiteeseensä. Forma (1998, 22–23) jakaa intressit karkeasti subjektiivisiin ja objektiivisiin intresseihin. Objektiivisilla intresseillä viitataan sellaisiin yksilön intresseihin, jotka ovat peräisin hänen yhteiskunnallisesta asemastaan. Yhteiskunnalliseen asemaan kytkeytyvät esimerkiksi tulotaso, sukupuoli ja koulutus. Subjektiivisella intressikäsitteellä taas tarkoitetaan yksilön omia käsityksiä ja mielipiteitä, jotka saattavat poiketa objektiivisista intresseistä. (Forma 1998, 22–23.) Esimerkiksi työttömän työnhakijan objektiivisten intressien perusteella tämän mielipide työttömyysetuuksia kohtaan voisi olla myönteinen, mutta subjektiivisen intressin perusteella työttömän työnhakijan suhtautuminen työttömyysetuutta kohtaan voikin olla kielteinen.

Myös instituutiot vaikuttavat hyvinvointivaltiomielipiteisiin. Instituutioiden vaikutus mielipiteisiin on huomattavissa esimerkiksi poliittisten uudistuksien tekemisessä. Instituutiot ovat vakiinnuttaneet paikkansa yhteiskunnassa ja tulevat uudistukset ovat jatkumoa edellisille instituutioille ja järjestelmille. Esimerkiksi sosiaaliturvaa uudistaessa aiempien sosiaaliturvajärjestelmien rakenne vaikuttaa uuden mallin rakentumiseen, koska yleinen mielipide instituutioita kohtaan on muodostunut ympäröivien instituutioiden vaikutuksen alaisena. (Forma 1998, 25–26.)

Mahdollisten elämässä esiintyvien riskien vaikutus on myös syytä ottaa huomioon yksilön mielipiteen muodostuksessa. Forma (1998, 27–28) esittää, että yksilön mielipiteeseen vaikuttavat myös riskit, joiden varalta yksilö pyrkii vakuuttamaan itsensä. Riskit vaikuttavat hyvinvointivaltiomielipiteeseen esimerkiksi siten, että matalammin koulutetuilla on suurempi riski joutua työttömäksi verrattuna korkeasti koulutettuihin. Suurempi työttömyysriski ennustaa myönteisempää mielipidettä työttömyysturvasta verrattuna heihin, joilla työttömyysriski on pienempi.

Forma (1998, 35–37) kertoo, että intressit ja riskit muuttuvat instituutioita, arvoja ja ideologioita nopeammin. Perusteluna tähän on, että yksilön intressiryhmä saattaa vaihtua nopeastikin elämäntilanteen muuttuessa. Opiskelijan työllistyttyä korkeakoulusta valmistuttuaan tämän intressiryhmä saattaa vaihtua merkittävästi, millä voi olla vaikutusta tämän mielipiteisiin. Esimerkiksi intressiryhmän muutos voi olla yhteydessä sosiaaliturvamielipiteisiin. Karkeasti sanottuna opiskelijasta voi hyväpalkkaiseen työhön päästyään muuttua sosiaaliturvan saajasta sosiaaliturvan maksaja, mikä voi vaikuttaa mielipiteeseen arvojen kovenemisena, eli esimerkiksi sosiaaliturvan vastikkeellisuuden vankempaan kannatukseen. Myös erilaiset riskit yhteiskunnassa vaikuttavat yksilön mielipiteisiin erilaisista hyvinvointipalveluista. Riski jäädä työttömäksi saattaa esimerkiksi muokata yksilön mielipidettä sosiaaliturvaa kohtaan.

3.3 Asenteet vastikkeellista sosiaaliturvaa ja aktivoitavia kohtaan

Kuten edeltävissä luvuissa on esitetty, aktivoitavien oikeudet kulminoituvat erityisesti työttömyysetuuteen. Suomessa työttömyysetuuksia on kolmenlaisia: ansiosidonnainen työttömyyspäiväraha työttömyyskassojen jäsenille, joilla työssäoloehto täyttyy; peruspäiväraha ja työmarkkinatuki. Kaksi viimeisintä ovat Kelan maksamia tulonsiirtoja. Tuija Korpela esittää Kelan tutkimusblogissa (2020) tilaston, jonka mukaan joka kolmas työttömyysetuuden saaja saa myös sekä yleistä asumistukea että toimeentulotukea eli viimesijaista turvaa. Tutkin asenteita työttömien saamia etuuksia kohtaan ja huomioin laajasti sosiaaliturvan, mukaan lukien työttömyysetuudet.

Pauli Forma (1998, 86–87) esittää tutkimuksessaan, että erilaisista hyvinvointivaltion rahoittamista etuuksista ja palveluista suomalaiset suhtautuvat nihkeimmin yleiseen asumistukeen, toimeentulotukeen ja työttömyysetuuksiin. Forman mukaan suhtautuminen on kiinni todennäköisesti siitä, että näitä etuuksia ei katsota ansaituiksi samalla tavalla kuin esimerkiksi opintotukea tai eläkettä. Työttömyysetuus, asumistuki ja toimeentulotuki ovat pääosin aktiivi-ikäiselle väestölle suunnattuja etuuksia. Heidän oletetaan työskentelevän elantonsa eteen tai vaihtoehtoisesti opiskelevan. Näihin etuuksiin liitetään vahvemmin myös epäily väärinkäytöstä, verrattuna esimerkiksi opintotukeen tai eläkkeeseen. (Forma 1998, 86–87.)

Forman (1998, 88–89) mukaan sosiaalimenojen rahoittamiseen suhtautuvat suotuisimmin työttömät. Forman tutkimuksen mukaan eri intressiryhmät tukevat rahoituksen lisäämistä erityisesti itseään koskeviin etuuksiin. Opiskelijat tukevat eniten opintotuen nostoa, työttömät työttömyysetuuden määrän kasvattamista ja eläkeläiset eläkkeiden suuruuden kasvattamista. Anu Muuri ja Kristiina Manderbacka (2014) esittävät naisten, vähän koulutettujen ja alimpien tulo luokkien olevan todennäköisemmin sitä mieltä, että sosiaaliturva Suomessa on riittämätöntä.

Johanna Kallio (2008) tutki suomalaisten mielipiteitä hyvinvointivaltion uudelleenmuotoilua kohtaan intressien, ideologioiden ja koettujen riskien kautta. Kallion mukaan työttömyysturvan ehtona kannatettiin yleisesti työllisyystoimiin osallistumista. Työhön kannustamisella on pitkät perinteet ja viimeistään 1990-luvulla myös työttömyysturvan vastikkeellisuus nousi tärkeäksi yhteiskunnalliseksi teemaksi. Kallionkin tutkimuksen mukaan poliittinen suuntautuneisuus ja työmarkkina-asema ohjaavat yksilön mielipiteitä työttömyysetuuksista. Mielenkiintoisena muuttujana tässä tutkimuksessa on erityisesti yksilön kokema työttömyysriski, joka on yhteydessä työttömyysetuuden rajaamisen vastustamisen kanssa. Työntekijät, jotka kokevat työttömyysriskinsä olevan pieni, kannattavat suuren työttömyysriskin työntekijöitä enemmän työttömyysetuuden keston rajaamista. Hyvinvointivaltion uudelleen muotoilun suhteen Kallio (2008) kertoo hyvinvointijärjestelmän kehityksen noudattavan polkuriippuvuutta. Polkuriippuvuusajattelun mukaan edeltävät järjestelmät ja päätökset vaikuttavat tuleviin, minkä vuoksi radikaalien muutoksien tekeminen järjestelmään ei saa laajaa kannatusta. Toisin sanoen vallalla olevien instituutioiden vaikutus näkyy mielipiteissä hyvinvointivaltiota kohtaan.

Myös Mads Jaegerin (2006) havainnot tukevat teoriaa siitä, että instituutiot vaikuttavat mielipiteeseen. Jaeger esittää hyvinvointivaltioregiimien kautta, että anteliaamman uudelleenjaon

yhteiskunnissa myös mielipide uudelleenjaosta ja hyvinvointivaltion toiminnasta on suopeampaa. Esimerkiksi Etelä-Euroopassa suhtautuminen hyvinvointivaltion menoja kohtaan on kielteisempää verrattuna Pohjois-Eurooppaan. Jaegerin havaintojen perusteella myös yhteiskuntaluokka ja työmarkkinastatus vaikuttavat mielipiteeseen uudelleenjakoa kohtaan.

Cristopher Buss (2019) tutki artikkelissaan mielipiteitä ”workfare” politiikasta 23 eri Euroopan maassa. Workfare termillä Buss tarkoittaa sellaista aktiivisen työvoimapolitiikan suuntausta, missä yksilö on oikeutettu työttömyysetuuteen, mikäli hän noudattaa velvollisuuttaan osallistua hänelle osoitettuihin palveluihin ja hän on valmis vastaanottamaan hänelle tarjottua työtä. Tutkimuksen mukaan mielipiteet ovat jakautuneet erityisesti työmarkkina-aseman perusteella, mutta myös maiden välillä on eroa. Bussin mukaan tällaisella työttömien velvoittamisella on laaja kannatus yleisesti eri maissa, mutta samaan aikaan etenkin työttömät ja pienituloiset vastustavat työttömiin kohdistuvaa aktivointia. Pohjoismaissa Suomessa, Tanskassa ja Ruotsissa vastustus vastikkeellista työttömyysturvaa kohtaan on osassa väestöä kuitenkin yleisempää muuhun Eurooppaan verrattuna. Tämä vastustus saattaa liittyä universaalien hyvinvointivaltion historiaan, johon vastikkeellinen työttömyysturva ei varsinaisesti kuulu. (Buss 2019.)

Flavia Fossati (2018) tutki artikkelissaan määrällisin menetelmin yksilön suhtautumista aktiiviseen työvoimapolitiikkaan. Tutkimuksessa oli vastaajia, Saksasta, Tanskasta, Ranskasta, Italiasta ja Iso-Britanniasta. Fossatin tutkimuksen perusteella sekä subjektiiviset että objektiiviset riskit ovat yhteydessä vastaajan mielipiteeseen aktiivisesta työvoimapolitiikasta. Vastaajat, jotka kokevat työttömyysriskinsä olevan suuri suhtautuvat velvoittavaan aktiiviseen työvoimapolitiikkaan kielteisemmin verrattuna heihin, jotka kokevat työttömyysriskinsä olevan pieni. Objektiivisiä riskejä ovat erilaiset työttömyyden kokemukset, kuten vastaajan sen hetkinen työmarkkinastatus tai aiempi työttömyyden kokemus. Subjektiivisena työttömäksi jäämisen riskinä tutkimuksessa on todennäköisyys jäädä työttömäksi. Fossatin tutkimuksen mukaan poliittiset arvot ovat yhteydessä suhtautumiseen aktiivisesta työvoimapolitiikasta. Vasemmalle sijoittuessa suhtautuminen aktiivista työvoimapolitiikkaa kohtaan on kielteisempää, kun taas oikealle suhtautuminen lisää aktiivisen työvoimapolitiikan kannatusta. Fossatin mukaan maiden välinen vertailu osoittaa, että perinteisesti vahvempaan aktiiviseen työvoimapolitiikkaan nojauksissa valtioissa myös aktiivisten työvoimapolitiikkojen kannatus on vahvempaa. Myös Forma (1998) esittää, että yhteiskunnassa valmiiksi olevat instituutiot vaikuttavat yksilön hyvinvointivaltiota koskeviin mielipiteisiin.

Fossati (2018) on käyttänyt vakioivana muuttujana tutkimuksessaan työsuhteen muotoa. Osa-aikaisessa työsuhteessa olevat henkilöt suhtautuvat kielteisemmin vastikkeelliseen aktiiviseen työvoimapolitiikkaan kokoaikaisessa työsuhteessa oleviin verrattuna, mikäli vastaajalla on omakohtaista kokemusta työttömyydestä. Poliittisen oikeiston kannattajaksi itsensä profiloivat vastaajat suhtautuvat vasemmistoa myönteisemmin vastikkeelliseen aktiiviseen työvoimapolitiikkaan. Osa-aikaisen työn vaikutus mielipiteeseen aktiivisesta työvoimapolitiikasta koskettaa tätäkin tutkielmaa. Fossatin tutkimuksen perusteella on syytä olettaa, että osa-aikaisessa työsuhteessa työskentely on yhteydessä kielteisempään mielipiteeseen aktiivisesta kansalaisuudesta ja aktiivisesta työvoimapolitiikasta myös tämän tutkielman analyysissä.

Morten Blekesaune ja Jill Quadagno (2003) selvittävät artikkelissaan hyvinvointivaltion kannatusta 24 eri valtiossa. Hyvinvointivaltion kannatusta mitataan suhtautumisella työttömiin sekä suhtautumilla vanhoihin ja sairaisiin ihmisiin. Tutkimuksen perusteella sukupuoli, omakohtainen työttömyys ja ideologia määrittävät suhtautumista työttömiin. Blekesaune ja Quadagno (2003) esittävät, että naisten suhtautuminen työttömiin on miehiä myönteisempää. Myös omakohtainen kokemus työttömyydestä ja vastaajan myönteinen suhtautuminen tasa-arvoisuuden ennustaa myönteisempää mielipidettä työttömiä kohtaan.

Myös Elias Naumann, Christopher Buss ja Johannes Bähr (2016) kertovat tutkimuksessaan, että omakohtainen työttömyyden kokemus vaikuttaa mielipiteisiin hyvinvointivaltiosta. Tutkimuksessa tarkisteltiin hollantilaisten hyvinvointivaltiomieliä. Toistaiseksi työttömänä olevat ja työn menettäneet henkilöt suhtautuvat työssä käyvää referenssiryhmää myönteisemmin ajatukseen, että valtio on vastuussa työttömistä. Mielipiteen muodostus perustuu Naumannin, Bussin ja Bährin (2016) mukaan yksilön henkilökohtaisiin intresseihin. Yksilön ollessa työttömänä suhtautuminen työttömiä kohtaan ylipäättään muuttuu myönteisemmäksi.

Elias Naumannin, Wouter De Tavernierin, Laura Naegelen ja Mortiz Hessin (2020) tutkimuksen mukaan suhtautuminen työttömien aktivointiin eroaa, kun aktivoitavana ovat yli 50-vuotiaat työttömät. Tutkimuksen mukaan yli 50-vuotiaiden aktivointiin ei suhtauduta yhtä tiukasti kuin nuorempien työttömien aktivointiin. Eläkeikää lähestyvän väestön työnhakuvuorot laiminlyödessä sanktiointiin suhtaudutaan vähemmän kielteisesti verrattuna muihin ikäryhmiin. Tutkimuksen mukaan myös korkeampi koulutus ja kokemus työttömyydestä ovat yhteydessä

kielteisempään suhtautumiseen yli 50-vuotiaiden aktivoinnista. Myös tässä tutkimuksessa poliittinen suuntautuneisuus vaikuttaa mielipiteeseen. Oikeiston kannattajat suhtautuvat vasemiston kannattajia myönteisemmin yli 50-vuotiaiden työttömien aktivointiin. (Naumann ym. 2020)

Naumann ym. (2020) esittävät, että vanhempien ihmisten aktivointiin suhtautuminen muuttuu myönteisemmäksi väestön ikääntyessä. Yli 50-vuotiaiden aktivointiin suhtaudutaan myönteisemmin maissa, joissa sanktiot aktivoinnin laiminlyönnistä ovat tiukemmat ja maissa joissa, vallitsee korkea työttömyys.

Femke Roosma ja Marjolein Jeene (2017) esittävät Hollannista kerätyn aineiston perusteella, että suhtautuminen työkyvyttömiin aktivointivaroitteeseen ei ole yhtä tiukkaa kuin suhtautuminen sosiaaliturvalla elävien ja työttömien velvoitteita kohtaan. Roosma ja Jeene olivat yllättyneitä tuloksesta siinä mielessä, että työttömien velvollisuuksiin suhtauduttiin tiukemmin kuin sosiaaliturvan saajiin. Tämä ero saattaa kuitenkin selittyä sillä, että kyselylomakkeessa oli kysytty suhtautumista pitkäaikaistyöttömiin, eikä niinkään kaikkiin työttömiin. (Roosma & Jeene 2017, 201–203.)

Jussi Jokipolvi (2020) tutki pro gradu -tutkielmassaan suomalaisten suhtautumista työttömien sanktiointiin. Jokipolvi (2020, 52) esittää, että työsuhteen muoto vaikuttaa henkilön sanktiointihalukkuuteen. Määräaikaisessa työsuhteessa olevien sanktiointihalukkuus ei ole yhtä suuri kuin kokoaikatyössä olevien tai yrittäjinä toimivien vastaajien sanktiointihalukkuus. Ryhmien erot eivät kuitenkaan ole kovinkaan suuret, jonka vuoksi Jokipolvi ei ottanut lopulliseen analyysiinsä mukaan työsuhteen muotoa koskevaa muuttujaa (Jokipolvi, 2020, 52).

Yhteenvetona mielipiteet erilaisia sosiaalietuuksia, työttömiä ja hyvinvointivaltiota muotoutuvat ympäröivän yhteiskunnan antamissa raameissa. Vahvoissa uudelleenjakoon perustuvissa hyvinvointivaltioissa hyvinvointivaltion ja erilaisten etuuksien kannatus on suurempaa verrattuna vähäisemmän uudelleenjaon hyvinvointivaltioihin. Mielipiteet muodostuvat kunkin hyvinvointivaltion kontekstissa ja sen vaikutuksen alaisina. Intressiryhmät vaikuttavat erilaisiin etuuksiin suhtautumiseen. Esimerkiksi työttömät suhtautuvat myönteisimmin työttömyysetuuteen ja eläkeläiset eläkkeeseen.

Aikaisemmat kokemukset työttömyydestä ennustavat kielteisempää suhtautumista työttömien aktivointiin verrattuna heihin, joilla ei ole työttömyyskokemuksia. Yksilön kokema pieni työttömyysriski ennustaa myönteisempää suhtautumista työttömyysetuuden keston rajaamiseen verrattuna vastaajiin, joiden koettu työttömyysriski on suuri. Naisten suhtautuminen työttömiä kohtaan on miehiä myönteisempää. Poliittinen suuntautuneisuus vaikuttaa myös suhtautumiseen työttömyysetuuksia ja työttömiä kohtaan. Oikeistopuolueiden kannattajat suhtautuvat työttömyysetuuksiin vasemmistopuolueiden kannattajia kielteisemmin ja kannattavat todennäköisemmin työttömyysturvan vastikkeellisuutta. Määräaikaisessa työsuhteessa työskentely ennustaa pienempää työttömien sanktiointihalukutta verrattuna toistaiseksi voimassa olevassa työsuhteessa työskenteleviin. Osa-aikaisessa työssä työskentely ennustaa kielteisempää suhtautumista aktiivista työvoimapolitiikkaa kohtaan verrattuna kokoaikaisessa työsuhteessa työskenteleviin.

4 Tutkimusasetelma

Tässä luvussa kerron tutkielmassani käyttämästäni aineistosta, muuttujista ja tutkimusmenetelmistä. Aloitan kertomalla tutkimustehtävästä ja kertomalla tutkimuskysymykset. Sitten kerron käyttämästäni aineistosta, jonka jälkeen käsittelen selitettävät ja selittävät muuttujat. Perustelen muuttujien valintaa aiemman tutkimukseen pohjalta. Käytän ensisijaisena tutkimusmenetelmänä tutkielmassa logistista regressioanalyysiä, mutta tutkin myös suoria jakaumia kuvaavien taulukoiden avulla.

Tutkielma noudattaa kvantitatiivista tutkimusperinnettä. Yhteiskuntatieteissä itse analyysit jaetaan perinteisesti kuvaileviin ja selittäviin analyysihin. Kuvaileva analyysi kuvailee tutkittavaa ilmiötä ja pyrkii selittämään, mitä jollain tietyllä ilmiöllä tarkoitetaan. Selittävä analyysi selittää tutkittavaa ilmiötä. (KvantiMOT 2021b.) Tämä tutkielma on selittävä analyysi.

Yhteiskuntatieteissä kvantitatiivisen tutkimuksen käsitteiden operationalisointi on tärkeässä osassa. Operationalisoinnissa teoreettisesta tehdään empiiristä ja abstraktista konkreettista. Tämä tarkoittaa sitä, että aiemmin esitetyn tutkimuksen ja teorian perusteella muovataan ja valitaan tutkimuksessa käytettävät muuttujat, joilla tutkitaan haluttua ilmiötä. (Alkula & Pöntinen & Ylöstalo 1994, 75.) Alkula ym. (1994) kertoo operationalisoinnissa olevan neljä eri vaihetta. Nämä vaiheet ovat 1) käsitteen määrittely, 2) käsitteiden jakaminen osa-alueisiin ja näiden määrittely, 3) siirtyminen teoreettisesta ja abstraktista kielestä konkreettiseen kieleen ja 4) operationalisoinnin kuvaaminen läpinäkyvästi. Otan esimerkin käsitteen operationalisoinnista tästä tutkielmasta. Operationalisoinnin ensimmäisessä vaiheessa käsitteeksi määritetään aktiivinen kansalaisuus ja aktiivinen työvoimapolitiikka. Käsitettä määriteltäessä huomataan näiden sisältävän erilaisia osia sisällään, kuten oikeuksien ja velvollisuuksien suhde toisiinsa, tai erilaiset työsuhdetyypit kuten osa-aikatyö ja kokoaikatyö. Tämän jälkeen aineistosta tarkastellaan muuttujia, jotka kysyvät arkikielellä käsitteisiin ja niiden osiin liittyvistä teemoista, kuten esimerkiksi tässä tapauksessa työttömyysetuuksiin suhtautumisesta tai työn vastaanottamisesta. Lopuksi on tärkeää kuvata se, miksi nämä kyseiset käsitteet ja muuttujat ovat valittu osaksi tutkimusta. Käsitteet saavat erilaisia määritelmiä eri tutkimuksissa. Tämän vuoksi käsitteiden

operationalisointi on tärkeässä roolissa, että lukija ymmärtää mitä käytetyillä käsitteillä tarkoitetaan missäkin tutkimuksessa. Käsitteen määrittely tulee olla tutkimuksessa tieteellisesti perusteltua.

Tutkielmani tavoitteena on vastata kysymyksiin:

1. Onko määräaikaissa työsuhteessa työskentely yhteydessä mielipiteeseen aktiivisesta kansalaisuudesta ja aktiivisesta työvoimapolitiikasta?
2. Onko kokoaikatyöstä poikkeavassa työaikamuodossa työskentely yhteydessä mielipiteeseen aktiivisesta kansalaisuudesta ja aktiivisesta työvoimapolitiikasta?

Aiemman tutkimukseen perusteella voidaan odottaa, että joustavassa työmarkkina-asemassa työskenteleminen on yhteydessä mielipiteeseen työttömien aktivoinnista. Määräaikaissa työsuhteessa työskentelevien halukkuus sanktioida työttömiä on pienempi kuin toistaiseksi voimassa olevassa työsuhteessa työskentelevien (Jokipolvi 2020, 52) ja osa-aikaissa työsuhteessa työskentelevien mielipide aktiivisesta työvoimapolitiikasta on kielteisempää kuin koko-aikaissa työssä olevilla (Fossati 2018). Aiemmassa tutkimuksessa työsuhteen muoto tai joustava työmarkkina-asema on ollut useimmiten vakioiva tekijä, mikäli sitä on huomioitu tutkimuksessa ollenkaan. Tutkimuksissa on painotettu usein mielipidettä vastikkeellisesta työttömyysturvasta, tai sanktiointihalukkuudesta, minkä vuoksi katson, että on tärkeää tutkia aktiivista kansalaisuutta ja aktiivista työvoimapolitiikkaa laajemmin myös muunlaisten muuttujien avulla.

4.1 Aineisto

Tutkimusaineistonani tässä tutkielmassa on Elinkeinoelämän valtuuskunnan (EVA) arvo- ja asennetutkimus 2020 syksyltä. Aineisto on saatavilla yhteiskuntatieteellisestä tietoarkistosta ja

se on käytettävissä tutkimukseen, opetukseen ja opiskeluun. EVA:n arvo- ja asennetutkimus on toistettujen poikkileikkausten aikasarja, jossa hyödynnetään sekä toistomittauksia erilaisten arvotrendien tavoittamiseksi että käsitellään vaihtuvia teemoja. (EVA 2020.)

Aineistolla mitataan suomalaisten arvoja ja asenteita. Syksyn 2020 aineistossa teemoina ovat koronavirus, hyvinvointivaltion rahoitus, onnellisuus, tasa-arvo, syntyvyys ja sosiaaliset ongelmat. EVA:n arvo- ja asennetutkimus syksy 2020 on kerätty lokakuussa 2020 (EVA 2020.) EVA on kartoittanut suomalaisten arvoja ja asenteita tutkimuksillaan vuodesta 1984. (eva.fi/arvo-pankki).

Aineiston kerääjänä toimi Taloustutkimus. Perusjoukkona on 18–79-vuotias väestö pois lukien ahvenanmaalaiset. Aineiston vastaajat on monivaiheisen todennäköisyysotannan keinoin poimittu Taloustutkimuksen internetpaneelistä. Vastaajien lukumäärä on 2019. Tutkimusaineistossa on painotettu muuttujia, jota käyttämällä aineisto saadaan edustamaan väestöä erilaisten demografisten määreiden, kuten asuinpaikan, iän tai sukupuolen perusteella. Käytän logistisissa regressioanalyseissä painotettua muuttujaa. Taloustutkimuksen internetpaneeli on satunnaisotannalla otettu joukko 18–79-vuotiaita Suomen kansalaisia. Tutkimuksiin osallistuminen on vapaaehtoista ja paneelistä voi erota koska tahansa halutessaan. Aineisto on kerätty strukturoidulla lomakkeella verkossa. Havaintojen määrä on 2019 ja muuttujia on aineistossa 222.

Aineistoa määrittävät paljon sen sisältämät muuttujat. Kysymyksen asettelulla voidaan ohjailla vastaajia. Erilaisilla sanavalinnoilla luodaan konnotaatioita, jotka ohjailevat vastaajien vastauksia. Tietoarkiston kyselylomakkeen laatimisoheiden mukaan joissain yhteyksissä on tarpeellista korostaa vastaajan omaa mielipidettä, jolloin kysymys tulisi muotoilla siten, ettei se olisi vastaajaa johdatteleva. Joskus kysymykset ovat tahattomasti johdattelevia, vaikka kysymyksen laatija ei tätä tarkoittaisi. (KvantiMOT 2021c.) Tutkielman aineiston analyysit on tehty Stata-tilasto-ohjelmalla. Kuvaan seuraavaksi tutkielmassa käyttämäni selitettävät ja selittävät muuttujat. Aineistoon tekemiäni rajausten jälkeen analyysi edustaa työllisiä Suomessa asuvia henkilöitä. Aineiston rajausten jälkeen havaintojen määrä on 1333.

4.1.1 Selitettävät muuttajat

Olen valinnut selitettäväksi muuttujiksi aineistosta erilaisia työhön liittyviä kysymyksiä, jotka sisältävät joko implisiittisiä tai eksplisiittisiä viittauksia kansalaisen ja etenkin työttömän oikeuksiin ja velvollisuuksiin. Kyseiset muuttajat mittaavat vastaajien mielipiteitä työnhaun ja työn vastaanottamisen ensisijaisuudesta suhteessa työttömyysturvaan. Selitettävänä muuttujina tutkielmassa ovat:

1. *”Olisin valmis ottamaan vastaan mitä tahansa työtä, jos vaihtoehtona olisi työttömyys”*
2. *”On kohtuutonta, että yhteiskunta kohdistaa työllisyystoimia niihinkin, jotka tekisivät mieluummin jotain muuta kuin ansiotyötä”*
3. *”Jokaisella Suomessa asuvalla on velvollisuus tehdä työtä ja maksaa veroja hyvinvointiyhteiskunnan rahoittamiseksi”*
4. *”On oikein, että työttömän on osoitettava aktiivisuutta työnhaussa tai muuten hänen työttömyysturvaansa alennetaan”.*

Selitettävä muuttuja yksi *”Olisin valmis ottamaan vastaan mitä tahansa työtä, jos vaihtoehtona olisi työttömyys”* liittyy aktiiviseen kansalaisuuteen ja erityisesti aktiiviseen työvoimapolitiikkaan työn vastaanottamisen näkökulman kautta. Katson muuttujan liittyvän aktiivisen työvoimapolitiikan työkeskeiseen suuntaukseen, mistä esimerkiksi Keskitalo ja Karjalainen (2013, 13) ovat kirjoittaneet, ja mitä käsittelin myös tämän tutkielman toisessa luvussa. Toisaalta katson valmiuden ottaa mitä tahansa työtä vastaan liittyvän työttömän oikeuksiin ja velvollisuuksiin. Suomalainen yhteiskunta perustuu työtä tekevään väestöön, minkä avulla hyvinvointivaltion palveluita rahoitetaan. Hyvinvointivaltiossa nähdäänkin olevan velvollisuus tehdä työtä, joka voi taas vaikuttaa siihen, että yksilö ajattelee minkä tahansa työn vastaanottamisen olevan parempi vaihtoehto kuin työttömyys. Tämä valmius vastaanottaa mitä tahansa työtä, mikäli vaihtoehtona olisi työttömyys näkyy myös Bonolin (2010) aktivointitoimenpiteiden tyypitteilyssä. Näkemykseni mukaan valmius vastaanottaa mitä tahansa työtä näkyy työstä kiinni pitämisen kategoriassa. Minkä tahansa työn vastaanottaminen pitää työnhakijan kiireisenä, eikä hän syrjäydy täysin työmarkkinoilta.

Taulukko 1. Selitettävät muuttujat alkuperäisessä muodossaan aineiston rajaamisen jälkeen

Vastausvaihtoehto	N (= 1333)	Suhteellinen osuus (%)	Kumuloituva suhteellinen osuus (%)
Olisin valmis ottamaan vastaan mitä tahansa työtä, jos vaihtoehtona olisi työttömyys			
1 Täysin samaa mieltä	185	14	14
2 Jokseenkin samaa mieltä	456	34	48
3 Vaikea sanoa	199	15	63
4 Jokseenkin eri mieltä	332	25	88
5 Täysin eri mieltä	161	12	100
On kohtuutonta, että yhteiskunta kohdistaa työllisyystoimia niihinkin, jotka tekisivät mieluummin jotain muuta kuin ansiotyötä			
1 Täysin samaa mieltä	83	6	6
2 Jokseenkin samaa mieltä	232	17	24
3 Vaikea sanoa	351	26	50
4 Jokseenkin eri mieltä	414	31	81
5 Täysin eri mieltä	253	19	100
Jokaisella Suomessa asuvalla on velvollisuus tehdä työtä ja maksaa veroja hyvinvointiyhteiskunnan rahoittamiseksi			
1 Täysin samaa mieltä	561	42	42
2 Jokseenkin samaa mieltä	555	42	84
3 Vaikea sanoa	98	7	91
4 Jokseenkin eri mieltä	96	7	98
5 Täysin eri mieltä	23	2	100
On oikein, että työttömän on osoitettava aktiivisuutta työhaussa tai muuten hänen työttömyysturvaansa alennetaan			
1 Täysin samaa mieltä	408	31	31
2 Jokseenkin samaa mieltä	460	35	65
3 Vaikea sanoa	181	14	79
4 Jokseenkin eri mieltä	195	15	93
5 Täysin eri mieltä	89	7	100

Toinen selitettävä muuttuja, ”*On kohtuutonta, että yhteiskunta kohdistaa työllisyystoimia niihinkin, jotka tekisivät mieluummin jotain muuta kuin ansiotyötä*” liittyy yhtäältä aktiiviseen

republikaaniseen kansalaisuuteen, mutta toisaalta myös aktiiviseen sosioliberaaliin kansalaisuuteen. Hvinden ja Johanssonin (2007b, 44) mukaan republikaanisessa aktiivisessa kansalaisuudessa korostuu aktiivinen oman tai yhteisön edun hyväksi toimiminen. Aktiivista kansalaisuutta on mahdollista toteuttaa esimerkiksi vapaaehtoistyön kautta. Suomalaisessa yhteiskunnassa kuitenkin kohdistetaan työllisyystoimia myös muihin kuin ansiotyötä tekeviin, esimerkiksi velvoittavien työtarjousten muodossa. Tämän vuoksi myös sosioliberaalin kansalaisuuden piirteet ovat huomattavissa muuttujassa. Muuttujaa tarkasteltaessa Bonolin (2010) tyypittelyn perusteella, muuttujassa näkyy yhtäältä työstä kiinni pitämisen, mutta myös ammattitaidon kehittämisen piirteitä. Muuttuja ei sinänsä kerro, mitä on ansiotyöstä poikkeava tekeminen, joten se hankaloittaa määrittelyä. Mikäli kyseessä on esimerkiksi opiskelu, yksilö yhtäältä vahvistaa tätä kautta ammattitaitoaan työmarkkinoiden moninaisiin tarpeisiin, mutta toisaalta myös pitää itsensä kiireisenä, eikä täysin syrjäydy työttömänä ollessaan.

Olen valinnut kolmannen selitettävän muuttujan ”*Jokaisella Suomessa asuvalla on velvollisuus tehdä työtä ja maksaa veroja hyvinvointiyhteiskunnan rahoittamiseksi*” mukaan tutkimukseen, koska se itsessään sisältää Hvindenin ja Johanssonin (2007b, 44) sosioliberaalin aktiivisen kansalaisuuden ydinpiirteet, velvollisuudet, kysymyksessä. Kysymyksen muotoilu liittyy vahvasti hyvinvointivaltiokeskusteluun siinä mielessä, että kysymyksessä kysytään työssäkäyntivelvollisuutta hyvinvointiyhteiskunnan rahoittamiseksi, ei yksilön oman elämän rahoittamiseksi.

Neljäs selitettävä muuttuja ”*On oikein, että työttömän on osoitettava aktiivisuutta työnhaussa tai muuten hänen työttömyysturvaansa alennetaan*” on vastikkeellisen työttömyysturvan, aktiivisen työvoimapolitiikan ja aktiivisen kansalaisuuden keskiössä. Työttömän velvollisuus on osoittaa aktiivisuutta työnhakua kohtaan ollakseen oikeutettu työttömyysetuuteen. Tässäkin muuttujassa korostuu erityisesti sosioliberaalin kansalaisuuden oikeuksien ja velvollisuuden suhde, minkä vuoksi valitsin muuttujan mukaan tutkielmaani. Neljäs, vastikkeelliseen työttömyysturvaan liittyvä muuttuja, on myös yhteydessä Bonolin (2010) aktivointitoimenpiteiden tyypittelyyn. Kannustimien vahvistaminen liittyy ansioloukkujen purkamiseen ja vastikkeellisella työttömyysturvalla ohjataan ansiotyön ensisijaisuuteen suhteessa työttömyysetuuteen.

Olen koodannut nämä neljä selitettävää muuttujaa kaksiluokkaisiksi dummy-muuttujiksi, koska olen kiinnostunut joustavassa työmarkkina-asemassa olevien vastaajien suhtautumisesta aktiivointiin ja koska tarkastelen, onko joustava työmarkkina-asema yhteydessä kielteisempään

mielipiteeseen työttömien aktivoinnista. Alkuperäiset muuttujat sisältävät viisi vastausvaihtoehtoa: ”Täysin samaa mieltä” (arvo 1), ”Jokseenkin samaa mieltä”, ”Vaikea sanoa”, ”Jokseenkin eri mieltä” ja ”Täysin eri mieltä” (arvo 5). Muuttujat 1, 2 ja 4 ovat koodattu siten, että ne saavat arvoiksi 0 = eri mieltä ja 1 = ei eri mieltä. Alkuperäisten selitettävien muuttujien arvo 3 on koodattu arvoon 1, koska oletan aiemman tutkimuksen perusteella joustavassa työmarkkina-asemassa työskentelyn vaikuttavan vastaajaan mielipiteeseen työttömien aktivoinnista kielteisesti verrattuna ns. normaalissa työsuhteessa työskenteleviin. Muuttujan 2 vastausvaihtoehdot ovat käännetty toisin päin, jotta vastausten suunta pysyy samana, jolloin 0 = samaa mieltä ja 1 = ei samaa mieltä. Tämä arvojen toisin päin asettaminen johtuu kysymyksen asettelusta, joka on negatiivissävyyinen. Tällä järjestyksellä ei ole varsinaisesti muuta vaikutusta kuin tulosten lukemisen samankaltaistaminen. Dummy-muuttujien arvoa 1 ei ole nimetty samaa mieltä (muuttujat 1, 2, 4) tai eri mieltä (muuttuja 3) oleviksi, koska alkuperäisen muuttujan arvo 3 on koodattu arvoon 1, eikä se kerro onko vastaaja samaa vai eri mieltä muuttujassa esitetyn kysymyksen kanssa.

Taulukossa 1 on selitettävien muuttujien jakaumat aineiston työssä käyviin suomalaisiin rajaamisen jälkeen, mutta ennen muuttujien kaksiluokkaisiksi muuttamista. Jakaumien perusteella aktivoinnin kannatus on suurempaa kuin siihen kielteisesti suhtautuminen.

4.1.2 Selittävät muuttujat

Olen valinnut tutkimuksen selittävät muuttujat aiemman tutkimuksen perusteella. Pääasialliset selittävät muuttujat tässä tutkielmassa ovat työsuhteen kestoon ja työaikaan liittyvät muuttujat. Tutkin onko kokoaikaisesta tai toistaiseksi voimassa olevasta työsuhteesta poikkeavassa työsuhteessa, eli joustavassa työmarkkina-asemassa, työskentely yhteydessä mielipiteeseen aktiivisesta kansalaisuudesta ja aktiivisesta työvoimapolitiikasta

Ensisijaisina selittävinä muuttujina ovat siis muuttujat, joissa kysytään työsuhteen muotoon ja kestoon liittyviä kysymyksiä. Vastausvaihtoehdot työaikaan liittyvässä muuttujassa ovat koko-aikainen työ, osa-aikainen työ ja muu työaikamuoto. Työsuhteen kestoon liittyvän muuttujan vastausvaihtoehdot toistaiseksi voimassa oleva työsuhde ja määräaikainen työsuhde. Käytän samalla tavoin työsuhteen kestoon liittyvää muuttujaa kuin se on koodattu alkuperäisessä aineistossa. Vastausvaihtoehdot osa-aikainen työ on yhdistetty alkuperäisen muuttujan vastausvaihtoehdoista ”osa-aikatyössä” ja ”puolipäivätyössä”. Muut vastausvaihtoehdot tässä muuttujassa ovat ”kokopäivätyö” ja ”muu työaikamuoto”, joita käytän tutkielmassa alkuperäisistä muodoistaan muuttumattomina.

Olen kiinnostunut erityisesti siitä, vaikuttaako osa-aikaisessa tai määräaikaisessa työsuhteessa työskenteleminen mielipiteeseen aktiivisesta kansalaisuudesta. Myös ”muu työaikamuoto” kuuluu työtunteja koskevaan muuttujaan, joskin sen analysoiminen on vaikeampaa, koska vastausvaihtoehdosta ei voida päätellä muuta kuin että se poikkeaa osa-aikaisesta työstä ja kokopäivätyöstä. Nämä selitettävät muuttujat ovat valikoituneet ensisijaisiksi selittäviksi muuttujiksi Forman (1998, 35–37) intressien ja riskien perusteella. Määräaikaisessa työsuhteessa olevat henkilöt voivat kokea työttömäksi jäämisen olevan riskitekijä, koska määräaikaisen työn tekeminen on työttömyysriski (Ojala ym. 2015, 86). Tällainen riski voi osaltaan vaikuttaa mielipiteeseen aktiivisesta työvoimapolitiikasta ja aktiivisesta kansalaisuudesta.

Osa-aikatyö ei ole aina vapaaehtoista, vaan se voi olla yksilöstä riippuen paikoitellen pakollista. Yhtäältä osa-aikainen työ saattaa sopia esimerkiksi opiskelijalle paremmin elämäntilanteesta johtuen. Toisaalta kokoaikaista työtä etsivä saattaa joutua vastaanottamaan osa-aikaista työtä haluamattaan, koska kokoaikaista työtä ei ole tarjolla (Ojala ym. 2015, 87.) Katson osa-aikaisen työn selittäväksi muuttujana esiintyvän myös Forman (1998, 35–37) intressien kautta, jolloin työntekijällä on selkeä intressi tehdä osa-aikatyötä, jolloin tämä saattaa vaikuttaa myös yksilön mielipiteisiin. Toisaalta näen osa-aikatyön tekeminen riskien kautta, jolloin yksilön suhtautuminen aktivointitoimenpiteisiin saattaa olla kiinni siitä, kokeeko tämä esimerkiksi osa-aikaisessa työssä työskennellessään mahdollista työttömyyden riskiä. Merja Kauhasen ja Jouko Näntin (2015) mukaan kokoaikaisesta toistaiseksi voimassa olevasta työsuhteesta poikkeavissa työsuhteissa työskentely ennustaa suurempaa työttömyyden riskiä verrattuna kokoaikaisessa toistaiseksi voimassa olevassa työsuhteessa työskentelyyn. Osa-aikaisen työn vaikutuksesta mielipiteeseen vastikkeellisesta aktivointipolitiikasta on myös tutkimusnäyttöä esimerkiksi Flavia

Fossatin (2018) tutkimuksesta, jossa tarkasteltiin eri maissa mielipiteitä vastikkeellista sosiaaliturvaa kohtaan.

Työsuhteen muotoon ja työaikamuotoihin liittyvien pääasiallisten selitettävien muuttujien lisäksi tutkielmassa on viisi vakioivaa muuttujaa. Muuttujien vakiointia kutsutaan myös muuttujien kontrolloimiseksi. Vakioinnin avulla pyritään huomioimaan tutkimuksessa muiden mahdollisten, aiemman tutkimuksen perusteella tunnistettujen tekijöiden yhteys tutkittavaan ilmiöön. (KvantiMOT 2021a) Vakioitavat selittävät muuttujat tässä tutkielmassa ovat sukupuoli, ikäluokka, tuloluokka, poliittinen suuntautuneisuus ja sosioekonominen asema. Perustelen vakioivien muuttujien valinnat seuraavaksi.

Forman (1998, 24) mukaan sukupuoli vaikuttaa hyvinvointimielipiteisiin erityisesti intressien kautta. Naisten eriävää mielipidettä verrattuna miehiin selitetään esimerkiksi ”pehmeämmällä” arvomaailmalla. Sukupuolen vaikutus on syytä ottaa huomioon tässä tutkielmassa myös siksi, koska naisten osa-aikainen ja määräaikainen työ on huomattavasti miehiä yleisempää (Kuvio 1). Sukupuolimuuttuja on koodattu alkuperäisessä aineistossa kolmiluokkaiseksi saaden arvot ”mies”, ”nainen” ja ”muu sukupuoli”. ”Muu sukupuoli” havaintoja oli aineistossa 23, minkä vuoksi sukupuolimuuttuja on rajattu binääriseksi koskemaan miehiä arvolla 1 ja naisia arvolla 2. Muun sukupuolisten otos on liian pieni edustavien tuloksien saamiseksi, joten kyseisen vastausvaihtoehdon valinneet ovat rajattu pois analyysistä.

Olen valinnut ikäryhmän vakioivaksi muuttujaksi. Iän vaikutus mielipiteeseen näkyy esimerkiksi Forman (1998, 23) esittelemien intressien kautta. Eri elinvaiheissa yksilöillä on erilaisia intressejä, joka vaikuttaa mielipiteisiin hyvinvointivaltiota kohtaan (Forma 1998, 23). Ikäryhmät ovat koodattu aineistosta neljään eri luokkaan. Syntymävuosi muuttujasta on koodattu ikämuuttuja, josta on tehty ikäryhmämuuttuja. Ikäryhmät ovat 18–34-vuotiaat, 35–49-vuotiaat, 50–64-vuotiaat, sekä 65-vuotiaat ja sitä vanhemmat. Ikäluokkien koodaus on tehty jossain määrin karkeasti kuvaamaan eri ikäluokkia työelämässä. Tarkoituksena oli huomioida ikä jatkuvana muuttujana, mutta tutkimustulosten valossa kategorinen muuttuja osoittautui paremmaksi, koska iän ja mielipiteen yhteys tässä aineistossa ei ole lineaarinen.

Huomioin tulot vakioivana muuttujana yhtäältä perustuen Anu Kantolan ja Hanna Kuuselan (2019) teokseen ”*Huipputuloiset – Suomen rikkain promille*”, jossa kerrotaan Suomen rikkaimman promillen suhtautumisesta työttömien työnhakuun. Rikkain promille ajattelee hyvinvointivaltion liian anteliaaksi ja ihmisiä passivoivaksi, minkä vuoksi testaan, vaikuttavatko tulot aktivointimielipiteeseen. Toisaalta myös Forma (1998, 25) esittää, että yksilön resurssit vaikuttavat mielipiteeseen. Myös tuloluokka näyttäytyy resurssina, koska enemmän ansaitsevilla on erilainen suhde hyvinvointivaltioon verrattuna vähemmän ansaitseviin henkilöihin. Tuloluokat ovat koodattu alkuperäisessä aineistossa kymmeneen eri luokkaan. Muuttujassa kysytään talouden yhteenlaskettuja bruttotuloja. Olen uudelleenkoodannut tuloluokat tutkielmassani viiteen eri luokkaan tulosten selkeyttämiseksi. Tuloilla ei ollut lineaarista yhteyttä mielipiteisiin tuloluokasta toiseen siirryttäessä, joten tutkielmassa tuloluokkia on yhdistelty suuremmiksi taulukoiden lukemisen helpottamiseksi. Tuloluokat ovat mallissa luokiteltuna muuttujana. Tutkielmassa käytettävät tuloluokat ovat 1–30 000 euroa, 30 001–60 000 euroa, 60 001–80 000 euroa ja yli 80 000 euroa. Näiden lisäksi viidentenä vastausvaihtoehtona on ”En halua kertoa”.

Vakioitavista muuttujista sekä poliittiseen suuntautumiseen liittyvä muuttuja ”*Jos eduskuntavaalit pidettäisiin nyt, minkä puolueen ehdokasta äänestäisit?*” ja ammattiryhmään liittyvä muuttuja ”*Ammattiryhmä, johon katsot lähinnä kuuluvasi?*” vaativat muokkaamista ja havaintojen yhdistelemistä hieman enemmän verrattuna muihin vakioiviin selittäviin muuttujiin.

Kallion (2008) mukaan puoluekanta ja puolueen valinnan taustalla olevat tekijät ovat syytä ottaa huomioon mielipiteitä tutkiessa. Puoluekanta liittyy vahvasti myös Forman (1998, 19–22) esittelemiin arvojen ja ideologian vaikutukseen mielipiteiden muodostuksessa. Perinteisesti vasemmistopuolueet ovat suhtautuneet myönteisemmin hyvinvointivaltion kehittämiseen ja sosiaalipolitiikan järjestämiseen. Esimerkiksi Kallion (2008) mukaan Kokoomuksen ja Keskustan kannattajat suhtautuvat myönteisemmin työttömyysturvan keston lyhentämiseen verrattuna Sosiaalidemokraattien kannattajiin. Poliittiseen suuntautumiseen liittyvästä muuttujasta olen luonut neljäportaisen vasemmisto–keskusta–oikeisto muuttujan Kunnallisalan kehittämissäätiön (2019) tekemän selvityksen perusteella. Selvityksen mukaan suomalaiset äänestäjät mieltävät Vasemmistoliiton, sosiaalidemokraattisen puolueen sekä Vihreät vasemmistopuolueiksi. Keskustaan kuuluvat Seitsemän tähden liike ja Keskusta. Oikeistolaisiksi puolueiksi on luokiteltu Siniset, Kristillisdemokraatit, Perussuomalaiset, Ruotsalainen kansanpuolue, Liike nyt ja Ko-

koomus. Edellä mainituista puolueista aineistosta ei löydy Seitsemän tähden liikettä, eikä Siniä. Olen sijoittanut muut edellä mainitut puolueet poliittiseen suuntautumiseen liittyvään muuttajaan oheisten luokittelujen perusteella. Neljäluokkaisessa muuttujassa vasemmisto saa arvon 1, keskusta arvon 2 ja oikeisto arvon 3. Alkuperäisen muuttujan neljä vastausvaihtoehtoa: ”Joku muu puolue”, ”En äänestäisi lainkaan”, En osaa sanoa” ja ”En halua sanoa” saa arvon 4, eli ”Muut”.

Fossati (2018) käytti tutkimuksessaan vakioivana muuttujana vastaajan ammattiryhmää. Tämän tutkimuksen perusteella tiettyyn ammattiryhmään kuulumisen on osittain yhteydessä mielipiteeseen vastikkeellisesta aktiivisesta työvoimapolitiikasta. Tässä tutkielmassa käytettävä ammattiryhmää kysyvä muuttuja on alun perin 11-luokkainen muuttuja. Olen koodannut muuttujasta tässä tutkielmassa viisiluokkaisen. Alkuperäisestä muuttujasta on rajattu pois eläkeläiset, kotiäidit ja koti-isät; työttömät ja vastausvaihtoehdon ”muu” valinnet. Tämä rajaus perustuu ensisijaisesti siihen, että tutkielman fokuksessa on työssä olevien mielipide aktiivisen kansalaisuuden ja aktiivisen työvoimapolitiikan teemoista. Kotiäidit ja koti-isät jäävät rajaukseni (työlliset) ulkopuolelle, vaikka todellisuudessa heillä voi olla työpaikka lapsen kotihoidosta riippumatta. Työttömät ja eläkeläiset olen myös rajannut pois, koska nämä ryhmät eivät luoketu työllisiksi. Vastausvaihtoehto ”Muu” ei itsessään anna tietoa yksilön statuksesta työmarkkinoilla, joten nämä havainnot ovat rajattu pois aineistosta. Lopuista vastausvaihtoehdoista on koodattu viisi eri luokkaa: ”Johtajat ja ylemmät toimihenkilöt”, ”Alemmat toimihenkilöt”, ”Työntekijät”, ”Yrittäjät” ja ”Opiskelijat”. Olen yhdistänyt johtajat ja ylemmät toimihenkilöt luokat saman nimisistä luokista alkuperäisestä muuttujasta. Alempien toimihenkilöiden, työntekijöiden ja opiskelijoiden luokka on löydettävissä sellaisenaan aineistosta. Yrittäjät ovat yhdistelmä sekä yrittäjien että maatalousyrittäjien havainnoista. Olen nimennyt muuttujan sosioekonomiseksi asemaksi ammattiryhmä -nimityksen sijasta, koska muuttajaan yhtenä vastausvaihtoehtona on opiskelijat.

4.2 Tutkimusmenetelmät

Käytän tutkimusmenetelmänä logistista regressioanalyysia. Logistisen regressioanalyysin lisäksi esitän muuttujien jakaumat. Logistista regressioanalyysia ymmärtääkseen on tärkeä ymmärtää regressioanalyysin periaatteet. Regressioanalyysissa selvitetään selitettävän muuttujan tai muuttujien yhteyttä selitettävään muuttujaan. Regressioanalyysin tulokset perustuvat muuttujien välisiin yhteyksiin. Kausaalisia yhteyksiä ei voida todeta regressioanalyysin keinoin. (Kaakinen & Ellonen 2021a.)

Regressioanalyysin selitettävä muuttuja määrittää sen, mikä regressioanalyysin erityistyyppiä tutkijan kannattaa käyttää. Selitettävän muuttujan (Y) ollessa kaksiluokkainen, käyttökelpoisen tutkimusmenetelmä on logistinen regressioanalyysi (Jokivuori & Hietala 2007, 48–50). Logistisessa regressioanalyysissä selitettävä muuttuja on dikotominen tai binäärinen, toisin kuin lineaarisessa regressioanalyysissä, jossa selitettävä muuttuja on jatkuva (Hosmer, Lemeshow & Sturdivant 2013, 1). Binäärinen tai dikotominen muuttuja tarkoittaa, että muuttuja voi saada ainoastaan kaksi arvoa. Dikotomisesta muuttujasta käytetään myös nimitystä dummy-muuttuja. Dummy-muuttujan luokittelussa muuttuja joko sisältää tai ei sisällä jotakin ominaisuutta (Jokivuori & Hietala 2007, 8–11).

Logistisessa regressioanalyysissä asetetaan kustakin selittävästä muuttujasta jokin tietty arvo vertailuarvoksi. Logistisen regressioanalyysin avulla selvitetään, mitä eri muuttujille tapahtuu suhteessa vertailuarvoon, kun selitettävän muuttujan arvo kasvaa yhdellä. Selitettävän arvon kasvaessa yhdellä selittävän muuttujan arvon muutos kertoo siitä, että todennäköisyys kuulua selitettävän muuttujan ryhmään 1 kasvaa tai vähenee. (Jokivuori & Hietala 2007, 48–50.)

Logistisen regressioanalyysin tulosten luotettavuuden takaamiseksi mallin tulee täyttää tiettyjä oletuksia. Kaakinen ja Ellonen (2021b) kertovat logistisen regressioanalyysin sisältävän neljä oletusta. Ensinnäkin logistisessa regressioanalyysissä mallinnettavan todennäköisyyden ja selitettävien muuttujien yhteys ei ole lineaarinen, vaan logistinen. Toisekseen mallin tulee sisältää kaikki olennaiset ilmiötä selittävät muuttujat. Olennaiset muuttujat on syytä ottaa aikaisem-

masta tutkimuksesta, millä on selitetty samanlaista ilmiötä. Kolmanneksi logistinen malli olettaa, että selittävillä muuttujilla ei ole multikollineaarisuutta keskenään. Neljänneksi havaintojen on oltava toisistaan riippumattomia.

Olen muuttanut logistisesta regressioanalyysistä saatavat vetosuhteet, eli *logoddsit* marginaaliefekteiksi. Marginaaliefektien käyttäminen helpottaa tulosten tulkintaa ja parantaa eri mallien välistä vertailua. Marginaaliefektien myötä tuloksia on mahdollista käsitellä lineaarisen regressioanalyysin tulosten tavoin, eli prosenttiyksikköinä. Vaikka vetosuhteet muutettaisiin marginaaliefekteihin, tulos ei ole täysin sama kuin lineaarisessa todennäköisyysmallissa. Erot ovat kuitenkin marginaalisen pieniä, joten marginaaliefektin käyttö tulosten vertailun ja luettavuuden kannalta on suositeltavaa. (Mood 2010.)

Pohdin tutkimusmenetelmää lineaarisen todennäköisyysmallin ja logistisen regressioanalyysin välillä. Valitsin tutkimusmenetelmäksi logistisen regressioanalyysin, koska lineaarinen todennäköisyysmalli ei olisi toiminut käyttämieni muuttujien kanssa. Testatessani lineaarista todennäköisyysmallia, osa todennäköisyyksistä sai arvoksi yli 1 mikä tarkoittaa sitä, ettei kyseistä tutkimusmenetelmää voida käyttää. Yli yhden ja alle nollan menevät arvot ovat lineaarisen todennäköisyysmallin skaalan ulkopuolella (Mood 2010). Käytännössä, mikäli arvo on yli yksi, se tarkoittaa yli sadan prosenttiyksikön todennäköisyyttä kuulua johonkin ryhmään suhteessa referenssiryhmään, mikä ei voi pitää paikkaansa, kun suurin mahdollinen todennäköisyys on sata prosenttiyksikköä.

5 Joustava työmarkkina-asema ja aktivointimielipiteet

Tässä luvussa esittelen laatimieni taulukoiden sisällön, joista käy ilmi sekä selitettävien että selittävien muuttujien jakaumat (taulukot 2 ja 3) ja logististen regressioanalyysien tulokset (taulukot 4–7). Kerron taulukoiden tuloksista kunkin taulukon yhteydessä. Keskityn luvussa ainoastaan siihen, minkälaisia tuloksia logistinen regressioanalyysi antaa, enkä niinkään sido saatuja tuloksia vielä aiempaan tutkimuskirjallisuuteen. Analysoin tuloksia suhteessa aiempaan tutkimuskirjallisuuteen kuudennessa luvussa.

5.1 Muuttujien jakaumat ja kuvailevat taulukot

Taulukosta 2 ilmenee selitettävien muuttujien jakaumat vastausvaihtoehdoittain. Taulukko 2 muuttujat ovat kaksiluokkaisia dummy-muuttujia, toisin kuin taulukossa 1, jossa muuttujat olivat alkuperäisessä muodossaan jakaumineen. Kerron logististen regressioanalyysien tuloksista samassa järjestyksessä kuin muuttujat ovat taulukossa 2. Selitettävien muuttujien kuvailevan taulukon perusteella suomalaiset eivät keskimäärin suhtaudu kielteisesti ansiotyöhön kannustamaan aktivointiin. Vastaajista 37 prosenttia ei olisi valmiita ottamaan mitä tahansa työtä, mikäli vaihtoehtona olisi työttömyys. 24 prosenttia vastaajista pitää kohtuuttomana, että yhteiskunta kohdistaa työllisyystoimia niihinkin, jotka tekisivät mieluummin jotain muuta kuin ansiotyötä. Vajaa kymmenesosa suomalaisista on sitä mieltä, että jokaisella Suomessa asuvalla ei ole velvollisuutta tehdä työtä hyvinvointivaltion rahoittamiseksi. Vastaajista 21 prosenttia on sitä mieltä, että työttömyysturvaa ei tulisi alentaa, vaikka työnhakija ei osoittaisi aktiivisuutta työnhakua kohtaan.

Taulukko 2. Kuvaileva taulukko selitettävistä muuttujista

Vastausvaihtoehto	N (= 1333)	Suhteellinen osuus (%)
Olisin valmis ottamaan vastaan mitä tahansa työtä, jos vaihtoehtona olisi työttömyys		
0 Eri mieltä	493	37
1 Ei eri mieltä	840	63
On kohtuutonta, että yhteiskunta kohdistaa työllisyystoimia niihinkin, jotka tekisivät mieluummin jotain muuta kuin ansiotyötä		
0 Samaa mieltä	315	24
1 Ei samaa mieltä	1018	76
Jokaisella Suomessa asuvalla on velvollisuus tehdä työtä ja maksaa veroja hyvinvointiyhteiskunnan rahoittamiseksi		
0 Eri mieltä	119	9
1 Ei eri mieltä	1214	91
On oikein, että työttömän on osoitettava aktiivisuutta työnhaussa tai muuten hänen työttömyysturvaansa alennetaan		
0 Eri mieltä	284	21
1 Ei eri mieltä	1049	79

Taulukko 3 on kuvaileva taulukko selitettävistä muuttujista. Taulukosta selviää selittävien muuttujien jakaumat. Pääasialliset selittävät muuttujat ovat joustavaa työmarkkina-asemaa kuvaavat kaksi muuttujaa, joissa kysytään työsuhteen muotoon ja työaikoihin liittyviä seikkoja. Analyysin vakioivat muuttujat kuvaan pääasiallisten selitettävien muuttujien alla. Taulukosta on huomattavissa vakituisen ja kokoaikaisen työn huomattavasti suurempi osuus verrattuna määräaikaiseen työhön ja muihin työaikamuotoihin.

Taulukko 3. Kuvaileva taulukko selittävistä muuttujista

Vastausvaihtoehto	N (= 1333)	Suhteellinen osuus (%)
Ensisijaiset selittävät muuttujat (=tutkittava, tutkimuskysymyksen mukainen yhteys)		
Toistaiseksi voimassa oleva vai määräaikainen työsuhde?		
1 Vakituinen	1011	76
2 Määräaikainen	322	24
Työaikamuoto		
1 Kokopäivätyö	893	67
2 Osa-aikatyö	208	16
3 Muu työaikamuoto	232	17
Vakioivat muuttujat		
Sukupuoli		
1 Mies	688	52
2 Nainen	645	48
Ikäryhmä		
1 18–34 v.	440	33
2 35–49 v.	456	34
3 50–64 v.	320	24
4 65 v. ja sitä vanhemmat	117	9
Sosioekonominen asema		
1 Opiskelijat	182	14
2 Yrittäjät	113	8
3 Työntekijä	527	40
4 Alemmat toimihenkilöt	234	18
5 Johtajat ja ylemmät toimihenkilöt	277	21
Poliittinen suuntautuneisuus		
1 Vasemmisto	443	33
2 Keskusta	83	6
3 Oikeisto	490	37
4 Muut	317	24
Tuloluokat		
1 0–30 000 €	345	26
2 30 001–60 000 €	458	34
3 60 001–80 000 €	222	17
4 Yli 80 000 €	162	12
5 Ei halua kertoa	146	11

Olen tehnyt logistisesta regressioanalyysistä neliportaisen askeltavan mallinnuksen. Ensimmäisellä askeleella tarkastelen vain varsinainen tutkimuskysymyksen mukaista tarkasteltavaa yhteyttä. Toisella askeleella tutkin vaikuttaako sosiodemografisten muuttujien vakiointi tutkittavaan ilmiöön, eli mielipiteeseen aktiivisesta kansalaisuudesta. Kolmannessa mallissa tarkistan, onko poliittiset arvot yhteydessä mielipiteeseen aktiivisesta kansalaisuudesta työsuhteen pituuden tai muodon sijasta. Neljännessä mallissa olen vakioinut kaikki selittävät tekijät, jolloin selviää, miten varsinainen tarkasteltava yhteys muuttuu tai muuttuuko se, kun huomioidaan eli vakioidaan, muut aiemman tutkimuksen tunnistamat mielipiteisiin kytkeytyvät selittävät tekijät.

5.2 Valmius vastaanottaa mitä tahansa työtä vastaan työttömyyden sijasta

Taulukossa 4 kerron muuttujan ”*Olisin valmis ottamaan vastaan mitä tahansa työtä, jos vaihtoehtona olisi työttömyys*” analyysistä. Analyysin perusteella sosiodemografiset tekijät vahvistavat osa-aikaisessa työsuhteessa olevien kielteisempää suhtautumista minkä tahansa työn vastaanottamista kohtaan, mikäli vaihtoehtona olisi työttömyys. Ennen sosiodemografisten tekijöiden lisäämistä malliin osa-aikainen työskentely oli yhteydessä kahdeksan (8) prosenttiyksikköä kielteisempään mielipiteeseen verrattuna kokoaikaisessa työssä oleviin, mutta sosiodemografisten muuttujien vakioinnin jälkeen yhteys kielteisempään mielipiteeseen kasvoi kolmeentoista (13) prosenttiyksikköön. Aineistosta ei käy ilmi, mitä ”muu työaikamuoto” tarkoittaa, mutta logistisen regressioanalyysin perusteella myös muussa työaikamuodossa kuin kokoaikaisessa tai osa-aikaisessa työsuhteessa työskentelevät suhtautuvat 10 prosenttiyksikköä kielteistemmin minkä tahansa työn vastaanottamiseen, verrattuna kokoaikaisessa työsuhteessa oleviin henkilöihin. Sosiodemografisten tekijöiden vakiointi malliin vahvistaa kielteisempää mielipidettä minkä tahansa työn vastaanottamisesta muussa työaikamuodossa työskentelevien ryhmässä.

Taulukko 4. Olisin valmis ottamaan vastaan mitä tahansa työtä, jos vaihtoehtona olisi työttömyys. 0= Eri mieltä, 1=ei eri mieltä

	(1)	(2)	(3)	(4)
Toistaiseksi voimassa oleva vai määräaikainen työsuhde? Ref. Vakituinen				
Määräaikainen	-0,04 (0,026)	-0,00 (0,028)	-0,03 (0,026)	0,01 (0,027)
Kokoaikatyö vai osa-aikatyö? Ref. Kokoaikatyö				
Osa-aikatyö	-0,08* (0,031)	-0,13*** (0,034)	-0,08* (0,031)	-0,13*** (0,034)
Muu työaikamuoto	-0,02 (0,029)	-0,10** (0,034)	-0,02 (0,029)	-0,10** (0,034)
Sukupuoli Ref. Mies				
Nainen		0,03 (0,019)		0,05* (0,019)
Ikäryhmä? Ref. 18–34 v.				
35–49 v.		-0,04 (0,025)		-0,04 (0,025)
50–64 v.		0,04 (0,027)		0,04 (0,027)
65 v. ja sitä vanhemmat		0,25*** (0,033)		0,26*** (0,032)
Tuloluokat Ref. 1–30 000 euroa				
30 001–60 000 euroa		-0,01 (0,027)		-0,00 (0,027)
60 001–80 000 euroa		0,04 (0,031)		0,04 (0,031)
Yli 80 000 euroa		0,09** (0,034)		0,09** (0,034)
Ei halua kertoa		0,08* (0,034)		0,08* (0,034)
Sosioekonominen asema? Ref. Opiskelija				
Yrittäjät		0,08* (0,042)		0,06 (0,043)
Työntekijät		-0,11** (0,038)		-0,11** (0,037)
Alemmat toimihenkilöt		-0,07 (0,039)		-0,07 (0,038)
Johtajat ja ylemmät toimihenkilöt		-0,05 (0,040)		-0,06 (0,040)
Poliittinen suuntautuneisuus? Ref. Vasemmisto				
Keskusta			0,14*** (0,035)	0,13*** (0,036)
Oikeisto			0,10*** (0,024)	0,10*** (0,024)
Muut			0,08** (0,026)	0,08** (0,026)
N	1333	1333	1333	1333

Keskiarvot sulussa

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Aineiston perusteella ja kaikkien tekijöiden vakioinnin jälkeen sosiodemografisista muuttujista sukupuoli, yli 64-vuotiaiden ikäryhmään kuuluminen, yli 80 000 euron tulot tai haluttomuus ilmoittaa tuloja sekä työntekijäasemassa työskenteleminen ovat yhteydessä mielipiteeseen minkä tahansa työn vastaanottamisesta, mikäli vaihtoehtona on työttömyys. Naiset suhtautuvat miehiin verrattuna viisi prosenttiyksikköä myönteisemmin minkä tahansa työn vastaanottamiseen. Yli 64-vuotiaiden ero mielipiteessä verrattuna verrokkiryhmään, 18–34-vuotiaisiin, on 26 prosenttiyksikköä myönteisempi. Yli 80 000 euroa ansaitsevat ja henkilöt, jotka eivät halua ilmoittaa tulojaan suhtautuvat myönteisemmin minkä tahansa työn vastaanottamiseen, verrattuna verrokkiryhmään, joka on kotitaloudet, joiden vuositulot ovat 1–30 000 euroa. Yli 80 000 euroa ansaitsevien ryhmä suhtautuu referenssiryhmään verrattuna yhdeksän prosenttiyksikköä myönteisemmin minkä tahansa työn vastaanottamiseen. Ihmiset, jotka eivät halua ilmoittaa tulojaan ovat verrokkiryhmään nähden kahdeksan prosenttiyksikköä valmiimpia vastaanottamaan mitä tahansa työtä, jos vaihtoehtona on työttömyys.

Aineiston perusteella myös poliittinen suuntautuneisuus kytkeytyy mielipiteeseen ottaa vastaan mitä tahansa työtä, mikäli vaihtoehtona on työttömyys. Referenssiryhmään eli vasemmistopuolueisiin verrattuna kaikki muut ryhmät suhtautuvat myönteisemmin minkä tahansa työn vastaanottamiseen. Vahvinta kannatusta työn vastaanottaminen saa Keskusta-puolueen kannattajilta. Keskustan kannattajilta minkä tahansa työn vastaanottaminen työttömyyden vaihtoehtona saa kolmetoista prosenttiyksikköä vasemmistoa vahvempaa kannatusta. Oikeistopuolueiden mielipide minkä tahansa työn vastaanottamisen suhteen on kymmenen prosenttiyksikköä vasemmistoa myönteisempää. Muut puolueet ryhmässä ero vasemmistoon on kahdeksan prosenttiyksikköä myönteisempää.

5.3 Työllisyystoimien kohdentaminen muihin kuin ansiotyötä tavoitteleviin

Taulukossa 5 on muuttujan ”*On kohtuutonta, että yhteiskunta kohdistaa työllisyystoimia niihin, jotka tekisivät mieluummin jotain muuta kuin ansiotyötä*” logistinen neljäportainen regressioanalyysi. Aineiston analyysien perusteella ensisijaisista selittävästä muuttujista mielipiteeseen työllisyystoimien kohdentamisesta muuta kuin ansiotyötä tavoitteleviin vaikuttavat osaaikatyössä tai muussa työaikamuodossa työskenteleminen. Vakioinnin jälkeen kokoaikaiseen työhön verrattuna osa-aikaisessa työssä työskentelevät suhtautuvat kaksitoista (12) prosenttiyksikköä kielteisemmin jotain muuta kuin ansiotyötä tekevien työllisyystoimiin. Sekä sosiodemografisten taustatekijöiden että poliittisten arvojen vakiointi malleissa vaimentaa osaaikatyön vaikutusta mielipiteeseen. Muussa työaikamuodossa työskentelevien ero verrattuna kokoaikaisessa työsuhteessa oleviin on neljätoista (14) prosenttiyksikköä kielteisempää mallien vakioinnin jälkeen. Sosiodemografiset muuttujat vaimentavat muun työaikamuodon vaikutusta mielipiteeseen, kun taas poliittiset arvot vahvistavat vaikutusta.

Aineiston analyysin perusteella sosiodemografisista muuttujista yhteydessä mielipiteeseen työllisyystoimien kohtuuttomuudesta, jotain muuta kuin ansiotyötä tekeville on sukupuoli, ikäryhmä ja sosioekonominen asema. Naiset suhtautuvat vakioinnin jälkeen miehiä kolme (3) prosenttiyksikköä kielteisemmin jotain muuta kuin ansiotyötä tekevien työllisyystoimiin. Ikäryhmistä 35–49-vuotiaat ja 65-vuotiaat ja sitä vanhemmat suhtautuvat nuorimpaan ikäryhmään verrattuna kielteisemmin muuta kuin ansiotyötä tekevien työllisyystoimiin. 35–49-vuotiaiden ero on neljä (4) prosenttiyksikköä kielteisempää ja 65-vuotiailla ja sitä vanhemmilla ero on kolmetoista (13) prosenttiyksikköä kielteisempää verrattuna 18–34-vuotiaiden ikäryhmään. Opiskelijoihin verrattuna yrittäjät suhtautuvat vakioinnin jälkeen viisitoista (15) prosenttiyksikköä kielteisemmin työllisyystoimien kohdentamiseen muuta kuin ansiotyötä tekeviin. Työntekijät suhtautuvat opiskelijoihin verrattuna kuusi (6) prosenttiyksikköä kielteisemmin ja alemmat toimihenkilöt seitsemän (7) prosenttiyksikköä kielteisemmin muuta kuin ansiotyötä tekeville kohdennettaviin työllisyystoimiin.

Poliittiset arvot ennustavat suhtautumista muuttajaan oikeistopuolueissa. Oikeistopuolueiden kannattajat ovat vasemmistoa seitsemän prosenttiyksikköä myönteisempiä sitä ajatusta kohtaan, että yksilöön voidaan kohdistaa työllisyystoimia, vaikka tämä tekisikin jotain muuta kuin ansiotyötä.

Taulukko 5. On kohtuutonta, että yhteiskunta kohdistaa työllisyystoimia niihinkin, jotka tekisivät mieluummin jotain muuta kuin ansiotyötä. 0= Samaa mieltä, 1=ei samaa mieltä

	(1)	(2)	(3)	(4)
Toistaiseksi voimassa oleva vai määräaikainen työsuhde? Ref. Vakituinen				
Määräaikainen	0,06** (0,019)	0,01 (0,022)	0,06*** (0,018)	0,02 (0,022)
Kokoaikatyö vai osa-aikatyö? Ref. Kokoaikatyö				
Osa-aikatyö	-0,14*** (0,029)	-0,12*** (0,030)	-0,13*** (0,028)	-0,12*** (0,030)
Muu työaikamuoto	-0,14*** (0,028)	-0,13*** (0,030)	-0,15*** (0,028)	-0,14*** (0,031)
Sukupuoli? Ref. Mies				
Nainen		-0,05** (0,016)		-0,03* (0,016)
Ikäryhmä? Ref. 18–34 v.				
35–49 v.		-0,04* (0,021)		-0,04* (0,021)
50–64 v.		-0,03 (0,023)		-0,02 (0,022)
65 v. ja sitä vanhemmat		-0,14** (0,044)		-0,13** (0,044)
Tuloluokat Ref. 1–30 000 euroa				
30 001–60 000 euroa		-0,01 (0,021)		-0,00 (0,021)
60 001–80 000 euroa		-0,01 (0,026)		-0,02 (0,026)
Yli 80 000 euroa		0,01 (0,028)		0,02 (0,028)
Ei halua kertoa		-0,04 (0,029)		-0,03 (0,029)
Sosioekonominen asema? Ref. Opiskelija				
Yrittäjät		-0,13*** (0,037)		-0,15*** (0,038)
Työntekijät		-0,05 (0,028)		-0,06* (0,028)
Alemmat toimihenkilöt		-0,07* (0,030)		-0,07* (0,029)
Johtajat ja ylemmät toimihenkilöt		-0,01 (0,029)		-0,01 (0,029)
Poliittinen suuntautuneisuus? Ref. Vasemmisto				
Keskusta			-0,03 (0,033)	-0,03 (0,033)
Oikeisto			0,07*** (0,019)	0,07*** (0,019)
Muut			-0,01 (0,022)	-0,01 (0,022)
N	1333	1333	1333	1333

Keskiarvot sulussa

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

5.4 Velvollisuus tehdä työtä ja rahoittaa hyvinvointiyhteiskuntaa

Taulukossa 6 tilastollisen analyysin selitettävänä muuttujana on ”*Jokaisella Suomessa asuvalla on velvollisuus tehdä työtä ja maksaa veroja hyvinvointiyhteiskunnan rahoittamiseksi*”. Ensimmäisistä selittävästä muuttujista työaikamuoto on yhteydessä mielipiteeseen työntekovelvollisuutta kohtaan niin osa-aikaisuuden kuin muun työaikamuodonkin suhteen. Osa-aikaisessa työsuhteessa olevat henkilöt ovat vakioinnin jälkeen kymmenen (10) prosenttiyksikköä kriittisempiä työntekovelvollisuutta kohtaan verrattuna kokoaikaisessa työsuhteessa työskenteleviin henkilöihin. Sosiodemografiset muuttujat vahvistavat osa-aikaisen työn vaikutusta mielipiteeseen, kun taas poliittiset arvot heikentävät vaikutusta. Muussa työaikamuodossa työskentelevät suhtautuvat yhdeksän (9) prosenttiyksikköä kielteisemmin työntekovelvollisuuteen verrattuna kokoaikaisessa työsuhteessa työskenteleviin. Sosiodemografisten arvojen vakiointi vahvistaa myös muussa työaikamuodossa työskentelevien kielteisempää mielipidettä työntekovelvollisuudesta verrattuna kokoaikatyöllisiin.

Sosiodemografisista muuttujista yli 49 vuoden ikä, yrittäjänä toimiminen, työntekijäasemassa ja alemmassa toimihenkilöasemassa työskentely on yhteydessä mielipiteeseen työntekovelvollisuudesta hyvinvointiyhteiskunnan rahoittamiseksi verrattuna referenssiryhmiin. 50–64-vuotiaiden ikäryhmään kuulumisen ennustaa kuuden (6) prosenttiyksikön verran myönteisempää suhtautumista työntekovelvollisuuteen, kun taas 65-vuotiaiden ja sitä vanhempien ikäryhmässä ikä ennustaa kahdeksan (8) prosenttiyksikön myönteisempää suhtautumista työntekovelvollisuuteen verrattuna referenssiryhmään.

Sosioekonominen asema ennustaa osittain mielipidettä velvollisuudesta tehdä töitä hyvinvointivaltion rahoittamiseksi. Yrittäjien, työntekijäasemassa työskentelevien ja alemmassa toimihenkilöasemassa työskentelevien mielipide velvollisuudesta tehdä töitä hyvinvointivaltion rahoittamiseksi on referenssiryhmää, opiskelijoita, kielteisempi. Yrittäjät suhtautuvat työntekovelvollisuuteen viisitoista (15) prosenttiyksikköä opiskelijoita kielteisemmin, työntekijät kolme (3) prosenttiyksikköä kielteisemmin ja alemmat toimihenkilöt yhdeksän (9) prosenttiyksikköä kielteisemmin.

Taulukko 6. Jokaisella Suomessa asuvalla on velvollisuus tehdä työtä ja maksaa veroja hyvinvointiyhteiskunnan rahoittamiseksi. 0= Eri mieltä, 1=ei eri mieltä

	(1)	(2)	(3)	(4)
Toistaiseksi voimassa oleva vai määräaikainen työsuhde? Ref. Vakituinen				
Määräaikainen	0,02 (0,013)	0,01 (0,015)	0,03* (0,012)	0,02 (0,013)
Kokoaikatyö vai osa-aikatyö? Ref. Kokoaikatyö				
Osa-aikatyö	-0,07** (0,021)	-0,10*** (0,026)	-0,06** (0,020)	-0,10*** (0,025)
Muu työaikamuoto	-0,05** (0,019)	-0,08*** (0,025)	-0,05** (0,019)	-0,09*** (0,025)
Sukupuoli? Ref. Mies				
Nainen		0,00 (0,011)		0,02 (0,011)
Ikäryhmä? Ref. 18–34 v.				
35–49 v.		0,03 (0,016)		0,02 (0,016)
50–64 v.		0,06*** (0,016)		0,06*** (0,015)
65 v. ja sitä vanhemmat		0,07*** (0,019)		0,08*** (0,018)
Tuloluokat Ref. 1–30 000 euroa				
30 001–60 000 euroa		-0,01 (0,015)		-0,00 (0,014)
60 001–80 000 euroa		-0,01 (0,018)		-0,02 (0,018)
Yli 80 000 euroa		-0,01 (0,021)		-0,01 (0,021)
Ei halua kertoa		0,03 (0,017)		0,03 (0,017)
Sosioekonominen asema? Ref. Opiskelija				
Yrittäjät		-0,11*** (0,026)		-0,15*** (0,029)
Työntekijät		-0,04* (0,014)		-0,03* (0,014)
Alemmat toimihenkilöt		-0,10*** (0,018)		-0,09*** (0,017)
Johtajat ja ylemmät toimihenkilöt		-0,01 (0,014)		-0,01 (0,014)
Poliittinen suuntautuneisuus? Ref. Vasemmisto				
Oikeisto			0,10*** (0,014)	0,12*** (0,015)
Muut			0,06*** (0,017)	0,07*** (0,018)
N	1333	1333	1333	1333

Keskvirheet suluissa

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Poliittinen suuntautuminen vaikuttaa aineiston perusteella mielipiteeseen siitä, onko jokainen Suomessa asuva velvollinen tekemään työtä ja maksamaan veroja hyvinvointiyhteiskunnan rahoittamiseksi. Poliittisen suuntautumisen muuttujaa on muokattu tähän logistiseen regressioanalyysiin poikkeuksellisesti kolmeluokkaiseksi. Kyseisessä muuttujassa Keskustan kannattajien mielipide oli liian yhtenevä keskenään, ettei tilasto-ohjelma STATA pystynyt suorittamaan logistista regressioanalyysiä tiputtamatta keskustan kannattajia analyysin ulkopuolelle. Tästä syystä keskustan kannattajat ovat yhdistetty poikkeuksellisesti oikeistoon kuuluviksi tässä mallissa. Logistisen regressioanalyysin perusteella sekä oikeiston kannattajiksi profiloituvat, sekä ”muut” vastausvaihtoehdon vastaajat ovat referenssiryhmää, vasemmistoa, vahvemmin sitä mieltä, että jokaisen Suomessa asuvan tulee tehdä töitä ja maksaa veroja hyvinvointiyhteiskunnan rahoittamiseksi. Oikeisto suhtautuu vasemmistoa kaksitoista (12) prosenttiyksikköä myönteisemmin työntekovelvollisuuteen ja ”muut” ryhmän valinneet seitsemän (7) prosenttiyksikköä myönteisemmin.

5.5 Vastikkeellinen työttömyysturva

Taulukossa 7 logistisen regressioanalyysin selitettävä muuttuja on ”*On oikein, että työttömän on osoitettava aktiivisuutta työhaussa, tai muuten hänen työttömyysturvaansa alennetaan*”. Ensisijaisista selittävästä muuttujista kaikki normaaleista työsuhteista poikkeavat vaihtoehdot ennustavat verrokkiryhmiä kielteisempää suhtautumista vastikkeelliseen työttömyysturvaan. Toistaiseksi voimassa olevassa työsuhteessa oleviin verrattuna määräaikaisessa työsuhteessa työskentelevät suhtautuvat kuusi (6) prosenttiyksikköä kielteisemmin ehdolliseen työttömyysturvaan. Sosiodemografiset muuttujat vahvistavat määräaikaisen työn yhteyttä vastikkeelliseen työttömyysturvaan liittyvää mielipidettä kohtaan, kun taas poliittisiin arvoihin liittyvä muuttuja heikentää yhteyttä.

Taulukko 7. On oikein, että työttömän on osoitettava aktiivisuutta työhaussa tai muuten hänen työttömyysturvaansa alennetaan. 0= Eri mieltä, 1=ei eri mieltä

	(1)	(2)	(3)	(4)
Toistaiseksi voimassa oleva vai määräaikainen työsuhde? Ref. Vakituinen				
Määräaikainen	-0,02 (0,020)	-0,07** (0,024)	-0,00 (0,019)	-0,06** (0,023)
Kokoaikatyö vai osa-aikatyö? Ref. Kokoaikatyö				
Osa-aikatyö	-0,10*** (0,027)	-0,12*** (0,029)	-0,10*** (0,027)	-0,12*** (0,028)
Muu työaikamuoto	-0,05* (0,024)	-0,10*** (0,028)	-0,05* (0,024)	-0,10*** (0,028)
Sukupuoli? Ref. Mies				
Nainen		-0,01 (0,015)		0,00 (0,015)
Ikäryhmä? Ref. 18–34 v.				
35–49 v.		-0,07*** (0,018)		-0,07*** (0,018)
50–64 v.		-0,13*** (0,022)		-0,13*** (0,022)
65 v. ja sitä vanhemmat		0,04 (0,025)		0,05* (0,023)
Tuloluokat Ref. 1–30 000 euroa				
30 001–60 000 euroa		-0,01 (0,021)		-0,00 (0,021)
60 001–80 000 euroa		0,04 (0,023)		0,04 (0,023)
Yli 80 000 euroa		0,09*** (0,024)		0,09*** (0,025)
Ei halua kertoa		-0,04 (0,029)		-0,05 (0,030)
Sosioekonominen asema? Ref. Opiskelija				
Yrittäjät		-0,06* (0,026)		-0,08** (0,027)
Työntekijät		-0,16*** (0,023)		-0,16*** (0,022)
Alemmat toimihenkilöt		-0,15*** (0,023)		-0,15*** (0,022)
Johtajat ja ylemmät toimihenkilöt		-0,04 (0,022)		-0,05* (0,022)
Poliittinen suuntautuneisuus? Ref. Vasemmisto				
Keskusta			0,14*** (0,027)	0,13*** (0,027)
Oikeisto			0,13*** (0,019)	0,11*** (0,020)
Muut			0,10*** (0,021)	0,10*** (0,020)
N	1333	1333	1333	1333

Keskivirheet suluisissa

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Sosiodemografisten tekijöiden vakiointi vahvistaa osa-aikaisessa työsuhteessa ja muussa työaikamuodossa työskentelevien kielteisempää mielipidettä vastikkeellisesta työttömyysturvasta verrattuna kokoaikaisesti työskenteleviin. Osa-aikaisessa työsuhteessa työskentely ennustaa kahdentoista (12) prosenttiyksikön kielteisempää mielipidettä vastikkeellisesta työttömyysturvasta, kun taas muussa työaikamuodossa työskentely ennustaa kymmenen (10) prosenttiyksikköä kielteisempää mielipidettä vastikkeellisesta työttömyysturvasta.

Sosiodemografisista muuttujista mielipiteeseen vastikkeellisesta työttömyysturvasta ovat yhteydessä ikäryhmä, yli 80 000 euron vuositulot, ja sosioekonomiset tekijät. Ikäryhmistä 35–49-vuotiaat ja 50–64-vuotiaat suhtautuvat kielteistemmin vastikkeelliseen työttömyysturvaan referenssiryhmään verrattuna. Mielipide vastikkeellisesta työttömyysturvasta on 35–49-vuotiaiden ikäryhmässä seitsemän (7) prosenttiyksikköä kielteisempää ja 50–64-vuotiaiden ikäryhmässä kolmetoista (13) prosenttiyksikköä kielteisempää verrokkiryhmään nähden. 65-vuotiaiden ja sitä vanhempien ikäryhmässä mielipide vastikkeellisesta työttömyysturvasta on viisi (5) prosenttiyksikköä myönteisempi verrattuna referenssiryhmään. Tuloluokista ainoastaan yli 80 000 euroa vuodessa ansaitsevat suhtautuvat tilastollisesti merkitsevästi referenssiryhmäänsä verrattuna vastikkeelliseen työttömyysturvaan. Yli 80 000 euron vuosittaiset kotitalouden yhteenlasketut tulot ennustavat yhdeksän (9) prosenttiyksikköä myönteisempää mielipidettä vastikkeellisesta työttömyysturvasta verrattuna 1–30 000 euroa vuodessa ansaitsevien tuloluokkaan.

Sosioekonominen asema vaikuttaa aineiston perusteella siten, että kaikki tutkimuksessa mukana olevat ryhmät suhtautuvat referenssiryhmä opiskelijoita kielteistemmin vastikkeelliseen työttömyysturvaan. Opiskelijoihin verrattuna yrittäjät suhtautuvat kahdeksan prosenttiyksikköä kielteistemmin vastikkeelliseen työttömyysturvaan, työntekijät kuusitoista prosenttia kielteistemmin, alemmat toimihenkilöt viisitoista prosenttiyksikköä kielteistemmin, sekä johtajat ja ylemmät toimihenkilöt viisi prosenttia kielteistemmin.

Aineiston perusteella myös poliittinen suuntautuneisuus ennustaa mielipidettä vastikkeellisesta työttömyysturvasta. Vasemmistoon verrattuna Keskustapuolueen kannattajat suhtautuvat kolmetoista prosenttia myönteisemmin ja oikeiston edustajat yksitoista prosenttiyksikköä myönteisemmin vastikkeelliseen työttömyysturvaan. Vastausvaihtoehdon ”muut” valinnet suhtautuvat vasemmistoa kymmenen prosenttiyksikköä myönteisemmin vastikkeelliseen työttömyysturvaan.

6 Tulosten yhteenveto ja johtopäätökset

Tässä luvussa pohdin analyysini tuloksia aikaisemman tutkimuskirjallisuuden valossa ja reflektoin saamiani tuloksia. Tämän lisäksi pohdin luvussa tutkielman jalostamista jatkotutkimukseksi ja kerron tutkielman rajoitteista. Mitä saamani tulokset kertovat suomalaisen työssäkäyvän väestön mielipiteistä aktiivista kansalaisuudesta ja aktiivisesta työvoimapolitiikasta? Miten joustavassa työmarkkina-asemassa työskentely on yhteydessä mielipiteeseen aktiivisesta kansalaisuudesta?

6.1 Tulokset ja niiden suhde aiempaan tutkimukseen

Olen koonnut tilastolliset merkitsevyydet taulukkoon 8. Taulukossa tilastolliset merkitsevyydet ja mielipide myönteiseen tai kielteiseen suuntaan verrattuna referenssiryhmään on ilmoitettu plus ja miinus merkein. Tilastollisen merkitsevyyden raja-arvot ovat ilmoitettu taulukon alla. Taulukon ensimmäisen rivin numerointi vastaa tutkimuksessa käytettyjä selitettäviä muuttujia ja ensimmäisessä sarakkeessa on selittävät muuttujat referenssiryhmineen. Taulukossa on kuvattu logistisen regressioanalyysin neljännen askeleen tilastolliset merkitsevyydet. Tein taulukon selkiyttääkseni tutkimustulosten luettavuutta. Selittävien muuttujien järjestys taulukossa on seuraavanlainen:

- 1. Olisin valmis ottamaan vastaan mitä tahansa työtä, jos vaihtoehtona olisi työttömyys*
- 2. On kohtuutonta, että yhteiskunta kohdistaa työllisyystoimia niihinkin, jotka tekisivät mieluummin jotain muuta kuin ansiotyötä*
- 3. Jokaisella Suomessa asuvalla on velvollisuus tehdä työtä ja maksaa veroja hyvinvointiyhteiskunnan rahoittamiseksi*
- 4. On oikein, että työttömän on osoitettava aktiivisuutta työnhaussa tai muuten hänen työttömyysturvaansa alennetaan.*

Taulukko 8. Yhteenvedo tuloksista, mielipiteestä ja tilastollisesta selittävydestä.

	1	2	3	4
Määräaikainen työ. Ref. toistaiseksi voimassa oleva				--
Osa-aikatyö. Ref kokoaikatyö	---	---	---	---
Muu työaikamuoto	--	---	---	---
Nainen Ref. mies	+	-		
35–49 v. Ref 18–34 v.		-		---
50–64 v.			+++	---
65 v. ja sitä vanhemmat	+++	--	+++	+
30 001–60 000 euroa Ref. 1–30 000 euron vuositulot				
60 001–80 000 euroa				
Yli 80 000 euroa	++			+++
Ei halua kertoa	+			
Yrittäjät Ref. opiskelija		---	---	
Työntekijät	--	-	-	--
Alemmat toimihenkilöt		-	---	
Johtajat ja ylemmät toimihenkilöt				
Keskusta Ref. Vasemmisto	+++		a	+++
Oikeisto	+++	+++	+++	+++
Muut	++		+++	+++

* $p < 0.05 = -/+$, ** $p < 0.01 = --/++$, *** $p < 0.001 = ---/+++$

a Kolmannessa logistisessa regressiossa ”Jokaisella Suomessa asuvalla on velvollisuus tehdä työtä ja maksaa veroja hyvinvointiyhteiskunnan rahoittamiseksi” Keskusta on yhdistetty oikeistoon tilastollisen analyysin suorittamiseksi.

1 Olisin valmis vastaanottamaan mitä tahansa työtä, jos vaihtoehtona olisi työttömyys

2 On kohtuutonta, että yhteiskunta kohdistaa työllisyystoimia niihinkin, jotka tekisivät mieluummin jotain muuta kuin ansiotyötä

3 Jokaisella Suomessa asuvalla on velvollisuus tehdä työtä ja maksaa veroja hyvinvointiyhteiskunnan rahoittamiseksi

4 On oikein, että työttömän on osoitettava aktiivisuutta työnhaussa tai muuten hänen työttömyysturvaansa alennetaan

Taulukon 8 yhteenvedon perusteella kokoaikatyöstä poikkeavilla työajoilla työskentelevät henkilöt suhtautuvat työttömien aktivointiin kaikissa muuttujissa kielteisemmin verrattuna kokoaikaisesti työskenteleviin. Opiskelijoihin verrattuna työntekijäasemassa työskentely ennustaa kielteisempää mielipidettä työttömien aktivoinnista. Vasemmistoon verrattuna oikeistopuoleissa kannatetaan todennäköisemmin aktiivista työvoimapolitiikkaa ja halutaan kansalaisten olevan aktiivisia.

Kuten taulukoista käy ilmi, ainoastaan kysymys vastikkeellisesta työttömyysturvasta on yhteydessä määräaikaisessa työsuhteessa työskentelevien kielteisempään mielipiteeseen verrattuna kokoaikaisessa työssä työskenteleviin. Näin ollen lienee turvallista sanoa, että määräaikaisessa työsuhteessa työskentely ei ole kovinkaan vahvasti yhteydessä mielipiteeseen aktiivisesta kansalaisuudesta ja aktiivisesta työvoimapolitiikasta, vaikka esimerkiksi Ojalan ym. (2015, 120)

mukaan määräaikaisessa työsuhteessa olevat kokevat enemmän uhkia kohdistuen työsuhteeseensa ja Forman (1998, 27–28) mukaan yksilön kohtaamat riskit vaikuttavat yksilön mielipiteeseen. Tämän perusteella oli siis syytä olettaa, että määräaikaisessa työsuhteessa työskentely voisi vaikuttaa yksilön mielipiteeseen aktiivisesta kansalaisuudesta. Kokoaikaisesta työstä poikkeavissa työaikamuodoissa, eli tässä tutkielmassa osa-aikaisessa työssä ja muussa työaikamuodossa, työskentelevien henkilöiden mielipiteet ovat kaikissa analyyseissä yhteydessä kielteisempään mielipiteeseen työttömien aktivoinnista verrattuna kokoaikatyöllisten mielipiteeseen

Taulukon 4 perusteella osa-aikaisessa ja muussa työaikamuodossa työskentelevät henkilöt suhtautuvat kielteisemmin aktiivisen työvoimapolitiikan työkeskeistä lähestymistapaa kohtaan verrattuna kokoaikaisesti työskenteleviin. Muussa kuin kokoaikaisessa työssä työskentelevät eivät pidä minkä tahansa työn vastaanottamista samalla tavalla velvollisuudeksi kuin referenssiryhmässä kokoaikatyössä olevat.

Taulukon 5 perusteella, osa-aikaisessa ja muussa työaikamuodossa työskentelevät suhtautuvat kokoaikatyöllisiä kielteisemmin työllisyystoimien kohdentamiseen muihin kuin ansiotyötä tavoitteleviin. Selitettävässä muuttujassa kysytään, onko vastaajan mielestä kohtuutonta, että työllisyystoimia kohdistetaan myös niihin, jotka tekisivät mieluummin jotain muuta kuin ansiotyötä. Jonkun muun kuin ansiotyön tekeminen liittyy yhtäältä oikeuksia ja velvollisuuksia korostavaan sosioliberaaliin aktiiviseen kansalaisuuteen, mutta toisaalta myös republikaaniseen aktiiviseen kansalaisuuteen, joka korostaa oman tai yhteisöjen etujen aktiivista ajamista. Kysymyksessä ei ole kuitenkaan määritelty sen tarkemmin, mikä on ”muu kuin ansiotyö”, mutta mikäli tällä tarkoitetaan esimerkiksi vapaaehtoistyötä tai omaishoitajuutta, on mahdollista, että muut kuin kokoaikaista työtä tekevät suhtautuvat republikaaniseen aktiiviseen kansalaisuuteen kokoaikatyötä tekeviä myönteisemmin. Toisaalta kysymyksen voi ymmärtää myös siten, että onko työllisyystoimien kohdentaminen ylipäätään kohtuutonta. Tällöin kyse on sosioliberaalista kansalaisuudesta, jolloin työtön on velvollinen osallistumaan työllisyystoimiin ollakseen oikeutettu työttömyysetuuteen.

Taulukossa 6 kerroin työssä olevien suomalaisten suhtautumisesta velvollisuuteen tehdä työtä ja maksaa veroa hyvinvointiyhteiskunnan rahoittamiseksi. Kysymyksessä itsessään mainitaan velvollisuus, joka on sosioliberaalin aktiivisen kansalaisuuden ytimessä oikeuksien vastaparina. Kuten sanotti, muuta kuin kokoaikatyötä tekevät suhtautuvat tähän työntekovelvollisuuteen

kokoaikatyöllisiä kielteisemmin. Kysymys voi jossain määrin olla harhaanjohtava, koska työn-tekovelvollisuutta ei aina ajatella hyvinvointivaltion rahoituksen kautta, vaan se nähdään myös sosiaalisen pääoman kehityksen kautta. On totta, että tehdystä työstä maksettava vero ylläpitää osaltaan hyvinvointiyhteiskunnan palveluita, mutta työn tekemisellä ei tähdätä aktiivisessa työvoimapolitiikassa ainoastaan taloudellisiin ratkaisuihin. Sihto (1994, 32) kertoo aktiivisen työvoimapolitiikan sisältävän sosiaalisen ja sosiaalipoliittisen motivoinnin, joka liittyy aktiivisen työvoimapolitiikan tavoitteeseen täystyöllisyyteen. Täystyöllisyyteen pyrkiminen on tavoitteena ensisijaisesti sosiaalista, ei taloudellista (Sihto 1994, 32).

Taulukon 7 tulokset kertovat mielipiteistä vastikkeellisesta työttömyysturvasta. Työttömällä on velvollisuus hakea töitä, jotta hän on oikeutettu työttömyysturvaan. Kokoaikaisesta työaika- muodosta poikkeavissa työsuhteissa työskentelevät suhtautuvat kielteisemmin työttömyysturvan vastikkeellisuuteen verrattuna kokoaikaisesti työskenteleviin. Kyseinen muuttuja on sosio- liberaalin aktiivisen kansalaisuuden ytimessä: oikeus työttömyyskorvaukseen tulee velvollisuu- desta hakea työtä. Uhkaa työttömyysturvan alentamisesta käytetään kannustimena olla aktiivi- nen.

Hypoteesini kokoaikaisesta ja toistaiseksi voimassa olevasta työsuhteesta poikkeavissa työsu- hteissa työskentelevien mielipiteistä näyttäytyy analyysien perusteella olevan puoliksi oikeassa. Määräaikaisuus työsuhteessa ei ole kovinkaan vahvasti yhteydessä kielteisempään mielipitee- seen aktiivisesta kansalaisuudesta, kun taas osa-aikaisessa ja muussa työaikamuodossa työ- kenteleminen on yhteydessä kielteisempään aktivointimielipiteeseen kokoaikaisesti työskente- leviin verrattuna. Keskimäärin muussa kuin kokoaikatyössä olevat henkilöt suhtautuvat analyysi- ni perusteella noin kymmenen prosenttiyksikköä kielteisemmin aktiivisen kansalaisuuden vaatimukseen kokoaikatyöllisiin verrattuna.

Aineiston avulla on vaikea vastata siihen, miksi osa-aikaisessa tai muussa työaikamuodossa työskentelevät henkilöt suhtautuvat kielteisemmin aktiivisen kansalaisuuden vaatimukseen, eikä se varsinaisesti ole tutkimustehtävänikään. Aikaisemman tutkimuksen perusteella voidaan kui- tenkin pohtia mahdollisia syitä. Onko kyse osa-aikatyötä tai muussa työaikamuodossa työsken- televien intresseistä? Kuten aiemmin kerroin, työttömyysturvalain (TTL 2002/1290) 6 §:ssä määritellään työnhakijan mahdollisuudesta saada soviteltua päivärahaa. Soviteltua päivärahaa voidaan maksaa esimerkiksi osa-aikaisesti työskenteleville ja maksettavan tuen suuruus riippuu työstä saatavista ansioista. Onko mielipiteessä siis kyse omista intresseistä suhtautua kielteisesti

aktiivisen kansalaisuuden vaatimuksiin, koska tietyissä tapauksissa työnhakija voi työskennellä samaan aikaan osa-aikaisesti, mutta olla myös työttömyysturvan saaja?

Toisaalta joustavassa työmarkkina-asemassa työskentelevien mielipiteeseen aktiivisesta kansalaisuudesta voi vaikuttaa myös riskit. Ojalan ym. (2015, 121) mukaan osa-aikaisessa työssä vastentahtoisesti työskentelevillä henkilöillä työuraan kohdistuvat uhkat ovat suurimpia. Uhkat voivat liittyä esimerkiksi työn jatkuvuuteen. Mikäli osa-aikaisessa työsuhteessa työskentelevät henkilöt kokevat esimerkiksi työn loppumisen uhkaa, saattaa tämä vaikuttaa tämän mielipiteeseen aktiivisesta kansalaisuudesta, koska hän mahdollisesti joutuisi työllisyystoimien kohteeksi työttömäksi jäätyään.

Analyysin tuottamat tulokset mukailevat aiempaa aiheesta tehtyä tutkimusta. Fossati (2018) tutkimuksen mukaan osa-aikaisessa työsuhteessa työskentely on yhteydessä mielipiteeseen aktiivista työvoimapolitiikasta. Tämänkin tutkielman perusteella osa-aikaisessa työsuhteessa työskentely ennustaa kielteisempää suhtautumista työttömien aktivointia kohtaan verrattuna kokoaikaisesti työskenteleviin. Poiketen Fossatin (2018) tutkimuksesta, saamieni tulosten mukaan myös ”muussa työaikamuodossa” työskentelevät työlliset suhtautuvat työttömien aktivointiin kokoaikaisesti työskenteleviä kielteisemmin, joskin Fossati ei ole määritellyt tutkimuksessaan muuta työaikamuotoa vastausvaihtoehdoksi. Kuitenkin on huomioitavaa, että osa-aikaisuus ei ole ainoa työaikamuoto, joka selittää kielteisempää suhtautumista aktiiviseen kansalaisuuteen ja aktiiviseen työvoimapolitiikkaan verrattuna kokoaikaisesti työskenteleviin. Poliittisen suuntautumisen vaikutus suhteessa mielipiteeseen työttömien aktivoinnista ei varsinaisesti tullut yllätyksenä analyysini tuloksista. Aiemmassa tutkimuksessa on tunnistettu, että oikeiston kannattajat suhtautuvat myönteisemmin aktiiviseen työvoimapolitiikkaan ja työttömyysturvan rajaamiseen verrattuna vasemmiston kannattajiin (ks. esim. Kallio 2008; Fossati 2018). Aiemmassa tutkimuksessa vastaajan yhteiskunnallinen asema on jaettu usein eri tavalla verrattuna tutkielmaani. Esimerkiksi tyypillinen tapa on ollut verrata palkkatyöllisiä, eläkeläisiä ja työttömiä keskenään (esim. Kallio 2008; Naumann ym. 2020). Toisaalta Fossati (2018) jakoi vastaajat ammattiryhmittäin, kun taas tässä tutkielmassa mukana ovat myös opiskelijat, jonka vuoksi käytän termiä sosioekonominen asema. Tutkielmani tuloksista onkin syytä ottaa huomioon myös työntekijäasemassa olevien vastaajien kielteisempi suhtautuminen aktivointia kohtaan, mikä ei ole välttämättä tullut yksiselitteisesti ilmi aiemmassa tutkimuksessa.

6.2 Tutkielman arviointia

Olen käsitellyt tutkielmassani suomalaisten mielipidettä aktiivisesta kansalaisuudesta ja aktiivisesta työvoimapolitiikasta. Tutkielmassa saatujen tulosten perusteella kokoaikaisesta työstä poikkeavissa työaikamuodoissa työskentely on yhteydessä kielteisempään mielipiteeseen työttömien aktivoinnista. Analyysin perusteella on kuitenkin mahdotonta sanoa, miksi aktivointiin suhtautuminen on kielteisempää osa-aikaisessa tai muussa työaikamuodossa työskentelevillä. Tutkielman tuloksia olisi syytä jalostaa jatkotutkimukseksi. Jatkotutkimuksessa olisi syytä ottaa huomioon osa-aikaisen työn valitsemisen syyt ja se, miten erilaiset osa-aikaisen työn valitsemisen syyt vaikuttavat mielipiteeseen Onko vastentahtoinen osa-aikatyö yhteydessä kokoaikatyötä kielteisempään suhtautumiseen aktivointia kohtaan, vai vaikuttaako esimerkiksi vuokratyössä tai nollatuntisopimuksella toimiminen tähän? Aktivointimielipiteitä tutkittaessa työllisten osa-aikaiseen, kokoaikaiseen ja määräaikaiseen työhön rajaaminen ilman minkäänlaisia taustalla vaikuttavien tekijöiden vakioimista ja erittelyä ei välttämättä anna täysin oikeaa kuvaa työllisten mielipiteistä.

Tutkielma pyrkii vastaamaan aktiivisen työvoimapolitiikan määrittelemään aktiiviseen kansalaisuuteen, missä korostuvat työnhakijan oikeudet ja velvollisuudet. Aktiivinen kansalaisuus on kuitenkin tätä monisyisempää, mutta pro gradu -tutkielmassani rajauduin aktiivisen työvoimapolitiikan näkökulmaan aktiivisesta kansalaisuudesta.

Tutkielmassani käyttämä EVA:n arvo- ja asennetutkimuksen (2020) aineiston mittarit ovat myöskin jossain määrin johdattelevia. Esimerkiksi muuttujassa, jossa kysyttiin jokaisen suomalaisen velvollisuudesta tehdä työtä ja maksaa veroa hyvinvointiyhteiskunnan rahoittamiseksi on otettu huomioon ensisijaisesti velvollisuus rahoittaa yhteiskuntaa. Kyseinen muuttuja unohtaa kokonaisuudessaan työntekoon ja aktivointiin liittyvän sosiaalisen motivoinnin, joka ei suoranaisesti liity hyvinvointiyhteiskunnan rahoittamiseen, vaan ensisijaisesti inhimillisen pääoman kehittämiseen. Muuttuja ei myöskään tarkastele varsinaisesti sitä, onko jokaisella suomalaisella velvollisuus tehdä työtä itsensä elättämiseksi.

Käyttämäni muuttujat mittaavat yleisesti suhtautumista aktivointiin, mutta eivät varsinaisesti kysy sitä, minkälaista aktivoinnin tulisi olla. Olisiko vastaaja esimerkiksi valmis vastaanottamaan työtä nollatuntisopimuksella, mikäli vaihtoehtona olisi työttömyys? Mitä tarkoitetaan muulla kuin ansiotyöllä? Onko työntekovelvollisuus ensisijaisesti itsensä elättämiseksi, vai hyvinvointivaltion ylläpitämiseksi? Millaista aktiivisuutta työttömän tulee osoittaa työnhaussa olakseen oikeutettu työttömyysturvaan?

Aineisto jättää jossain määrin vastaajan taustoihin liittyen selittämisen varaa. Yli neljäsosa alkuperäisen aineiston vastaajista on valinnut työaikamuodokseen ”Muu työaikamuoto”. Mitä tarkoittaa muu työaikamuoto? Tähän aineisto ei anna vastausta, vaikka sen perusteella neljäsosa suomalaisista työskentelee kyseisessä työaikamuodossa.

Mielipiteisiin aktiivisesta kansalaisuudesta ja aktiivisesta työvoimapolitiikasta vaikuttavat muutkin tekijät kuin osa-aikaisessa työsuhteessa työskenteleminen. Valtaosa suomalaisista ei vastusta aktiivisen kansalaisuuden ihannetta tai aktiivista työvoimapolitiikkaa, mutta kuitenkin muussa kuin kokoaikaisessa työsuhteessa olevat vastustavat sitä todennäköisemmin, kuin kokoaikatyössä olevat.

Tutkielma kuvailee mielipiteitä aktiivisesta kansalaisuudesta ja aktiivisesta työvoimapolitiikasta joustavassa työmarkkina-asemassa työskentelevien näkökulmasta. Tutkielma ei vastaa siihen, miksi muussa kuin kokoaikatyössä tai osa-aikatyössä työskentelevät suhtautuvat kielteisesti työttömien aktivointiin.

6.3 Poikkeavien työaikamuotojen tunnistaminen yhteiskunnassa

Erittelen seuraavassa tutkielmani perusteella kolmea työhön liittyvää näkökulmaa, joihin olisi syytä ottaa kantaa vahvemmin yhteiskunnallisessa keskustelussa: työelämän joustavuuden

yleistyessä työvoimapoliittisen järjestelmän tulisi toimia joustavasti, kokoaikatyöstä poikkeavissa työaikamuodoissa työskentelyä tulisi tarkastella omina ilmiöinään työvoimapolitiikassa ja työaikajousten tulisi olla lähtökohtaisesti työntekijälähtöisiä.

Kokoaikatyöstä poikkeavissa työaikamuodoissa, joustavassa työmarkkina-asemassa, työskentelevät henkilöt ovat noin viidennes suomalaisista työssäkävivistä, mutta tämä osa väestöstä suhtautuu tutkielmani perusteella kielteisemmin aktiiviseen työvoimapolitiikkaan verrattuna kokoaikatyöllisiin. Tämä kertoo osaltaan kielteisemmästä suhtautumisesta järjestelmään. Suomalainen työvoimapoliittinen järjestelmä perustuu oikeuksille ja velvollisuuksille, mutta onnistuuko se vastaamaan kunnolla joustavassa työmarkkina-asemassa työskentelevien henkilöiden tarpeisiin? Aktiivisessa työvoimapolitiikassa tulisi huomioida paremmin muussa kuin kokoaikaisessa työsuhteessa olevien tarpeet suhteessa järjestelmään, mutta samaan aikaan kohdella kaikkia tasapuolisesti. Työtä tehdään moninaisissa työaikamuodoissa ja työsuhteissa mikroyrittäjyydestä alustatalouteen ja nollatuntisopimuksista osa-aikaisiin työsuhteisiin. Tunnistaako tämänhetkinen suomalainen työvoimapoliittinen järjestelmä nämä moninaiset työaikamuodot ja työnteon tapoihin liittyvät muodot? Näissä työmarkkina-asemissa olevilla ihmisillä on muita suurempi riski joutua työttömiksi työolosuhteista johtuen; ovatko nykyisen työttömyysturvan velvoittavat elementit heidän kannaltaan kohtuulliset vai kohtuuttomat?

Toisekseen ehdotan, että erilaisia työvoimapoliittisia uudistuksia tehdessä tulisi kiinnittää erityistä huomiota siihen, millaisissa työsuhteissa suomalaiset työskentelevät. Erilaisissa työsuhteissa työskenteleviä tulee tarkastella omina ryhminään. Erilaisia työaikamuotoja ja niiden juurisyytä tulisi tutkia tarkemmin uusia työvoimapoliittisia uudistuksia suunniteltaessa. Onko vapaaehtoisesti osa-aikaisesti työskentelevän mielipide aktiivointia kohtaan samanlainen kuin vastentahtoisesti osa-aikatyössä työskentelevän mielipide? Ehdotan lisäksi ”epätyypillinen työ” -termin välttämistä ja sen korvaamista ”joustava työmarkkina-asema” -termillä yhteiskunnallisessa keskustelussa, koska kokoaikatyöstä poikkeavia työaikamuotoja ei voida pitää enää nykyaikana epätyypillisinä ja joustava työmarkkina-asema huomioi myös muussa kuin työsuhteissa työskentelevät työlliset.

Kolmanneksi nostan esille kokoaikatyöstä poikkeavien työaikamuotojen käyttämisen työmarkkinoilla. Muun kun kokoaikatyön teettämisen tulisi olla ensisijaisesti työnhakija- tai työntekijälähtöistä. Kokoaikatyöstä poikkeavat työaikamuodot ovat lisääntyneet työmarkkinoilla ja tut-

kimusten mukaan työhön kohdistuvat riskit ovat kokoaikatyöllisten riskejä suuremmat. Työntekijän ja työnhakijan oikeuksien turvaamiseksi joustavilla työajoilla työskenteleminen tai sellaisten avoimien työpaikkojen hakeminen pitäisi olla heidän päätettävissään, ei työnantajayritysten tai työ- ja elinkeinoviranomaisen velvoittavien työtarjousten. Työttömyysturvalain 1 luvun 3 § (2012/1290) ei määritellä erikseen, minkälaista työtä työtön työnhakija on velvollinen hakemaan ja ottamaan vastaan. Minkä tahansa työn vastaanottamisessa on syytä kuitenkin ottaa huomioon pätevät työstä kieltäytymisen syyt. Päivitetystä keväällä 2022 voimaan astuvassa työttömyysturvalain (2012/1290) 2 a luvun 6 §:ssä (2021/1380) kuitenkin linjataan, että työtön työnhakija voi kieltäytyä osa-aikaisesta työstä, mikäli kaikkien työstä aiheutuvien kulujen jälkeen palkan ja työttömyyskorvauksen yhteenlaskettu suuruus on pienempi kuin muutoin hänelle maksettava työttömyyskorvaus. Yhtäältä työhön kannustaminen on sosiaalista ja osa-aikaiseen työhön velvoittaminen voi parantaa työnhakijan työmarkkina-asemaa, mutta samaan aikaan on muistettava, että osa-aikaisessa työsuhteessa työskentely ennustaa suurempaa työttömyysriskiä. Työnhakijalta ja työntekijältä odotetaan joustavuutta työmarkkinoilla – joustatko työnantajat ja palvelujärjestelmä samassa suhteessa?

7 Kirjallisuus

Alkula, Tapani & Seppo Pöntinen & Pekka Ylöstalo (1994) Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. Helsinki: WSOY.

Blekesaune, Morten & Quadagno, Jill (2003) Public Attitudes toward Welfare State Policies: A Comparative Analysis of 24 Nations. *European Sociological Review* 19:5, 415–427.

Bonoli, Giuliano (2010): The Political Economy of Labour Market Policy. *Politics & Society* 38(4), 435–457.

Buss, Christopher (2019) Public opinion towards workfare policies in Europe: Polarisation of attitudes in times of austerity? *International journal of social welfare*, 2019:10, Vol.28 (4), 431–441.

EVA:n arvo- ja asennetutkimus syksy 2020. Saatavilla: <https://services.fsd.tuni.fi/catalogue/FSD3494>

EVA:n arvopankki: eva.fi/arvopankki

Forma, Pauli (1998): Mielipiteiden muutos ja pysyvyys: Suomalaisten mielipiteet hyvinvointivaltiosta, sosiaaliturvasta ja hyvinvointipalveluista vuosina 1992 ja 1996. Helsinki: Stakes.

Fossati Flavia (2018): Who Wants Demanding Active Labour Market Policies? Public Attitudes towards Policies that put Pressure on the Unemployed. *Journal of Social Policy*, 47(1), 77–97.

Hosmer, David & Lemeshow, Stanley & Sturdivant, Rodney (2013) *Applied logistic regression*. Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons inc.

Hvinden, Bjørn & Johansson, Håkan (2007a) Opening Citizenship: Why do we need a new understanding of social citizenship. Teoksessa: Bjorn Hvinden & Håkan Johansson (toim.) Citizenship in Nordic Welfare States. Dynamics of Choice, Duties and Participation In a Changing Europe. London: Routledge, 1–17.

Hvinden, Bjørn & Johansson, Håkan (2007b) What Do We Mean by Active Citizenship? Teoksessa: Bjørn Hvinden & Håkan Johansson (toim.) Citizenship in Nordic Welfare States. Dynamics of Choice, Duties and Participation In a Changing Europe. London: Routledge, 32–50.

Hvinden Bjørn ja Johansson, Håkan (2007c) Nordic activation reforms in a European context: a distinct universalistic model? Teoksessa: Bjorn Hvinden & Håkan Johansson (toim.) Citizenship in Nordic Welfare States. Dynamics of Choice, Duties and Participation In a Changing Europe. London: Routledge, 53–66.

Jaakkola, Jouko (1994) Sosiaalisen kysymyksen yhteiskunta. Teoksessa: Jouko Jakkola (toim.) & Panu Pulma (toim.) & Mirja Satka (toim.) & Kyösti Urponen (toim.) Armeliaisuus, yhteisöapu, sosiaaliturva. Helsinki: Sosiaaliturvan keskusliitto, 71–161.

Jansen, Giedo (2019) Self-employment as atypical or autonomous work: diverging effects on political orientations. Socio-economic review, 2019-04-01, Vol.17 (2), 381–407.

Jokipolvi, Jussi (2020) Työttömyysturvan sanktiot: Asennetutkimus suomalaisten suhtautumisesta työstä kieltäytymiseen. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Julkunen, Raija (2013) Aktivointipolitiikka hyvinvointivaltion paradigman muutoksena. Teoksessa Vappu Karjalainen & Elsa Keskitalo (toim.) Kaikki Työuralle! Työttömien aktivointipolitiikkaa Suomessa. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 21–44.

Julkunen, Raija ja Nätti, Jouko (1999) The Modernization of Working Times: Flexibility and Work Sharing in Finland. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Kaakinen, Markus & Ellonen, Noora (2021a). Regressioanalyysi. (Uudistettu versio Mikko Mattilan [2003] artikkelista Regressioanalyysi) Teoksessa Kvantitatiivisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvanti/regressio/analyysi/>. Viitattu 10.11.2021

Kaakinen, Markus & Ellonen, Noora (2021b). Logistinen regressio (Uudistettu versio Mikko Mattilan [2003] artikkelista Logistinen regressio) Teoksessa Kvantitatiivisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvanti/regressio/logistinen/>. Viitattu 26.1.2022

Kallio, Johanna (2008): Kansalaisten asennoituminen hyvinvointivaltion uudelleenmuotoiluun. *Sociologia* 1/2008.

Kantola, Anu & Kananen, Johannes (2017) Johdanto: Suomen malli. Teoksessa Johannes Kananen (toim.) Kilpailuvaltion kydyssä: Suomen hyvinvointimallin tulevaisuus. Helsinki: Gaudeamus, 6–22.

Kantola, Anu & Kuusela, Hanna (2019) Huipputuloiset. Suomen rikkain promille. Tampere: Vastapaino.

Karisalmi, Seppo (2005) Epätyyppillinen työ, ikääntyvä työntekijä ja työssä jatkaminen. *Eläketurvakeskuksen keskustelunaloitteita* 2:2005. Helsinki: Eläketurvakeskus.

Kasvio, Antti (1994) Uusi työn yhteiskunta. Suomalaisen työelämän muutokset ja kehittämismahdollisuudet. Jyväskylä: Gaudeamus.

Kauhanen, Merja & Nätti, Jouko (2014) Involuntary Temporary and Part-Time Work, Job Quality and Well-Being at Work *Social indicators research*, 2015-02-01, Vol.120 (3), 783–799.

Keskitalo, Elsa & Karjalainen, Vappu (2013) Mitä on aktivointi ja aktiivipolitiikka. Teoksessa Vappu Karjalainen & Elsa Keskitalo (toim.) *Kaikki Työuralle! Työttömien aktivointipolitiikkaa Suomessa*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 7–20.

Keskitalo, Elsa (2013) Tavoitteena aktiivinen kansalaisuus. Teoksessa Vappu Karjalainen & Elsa Keskitalo (toim.) *Kaikki Työuralle! Työttömien aktivointipolitiikkaa Suomessa*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 45–72.

Keskitalo, Elsa (2007) Individualizing welfare provision: The integrated approach of the Finnish activation reform. Teoksessa: Bjorn Hvinden & Håkan Johansson (toim.) Citizenship in Nordic Welfare States. Dynamics of Choice, Duties and Participation In a Changing Europe. London: Routledge, 67–7.

Kettunen, Pauli (2008) Globalisaatio ja kansallinen me. Kansallisen katseen historiallinen kriittikki. Tampere: Vastapaino.

Koistinen, Pertti (2014) Työ, työvoima ja politiikka. Tampere: Vastapaino.

Korpela, Tuija (2020) Etuuksien ja palkka- ja yrittäjätulojen yhdistämisen monimutkaisuus on haaste nykyisessä sosiaaliturvassa. Kelan tutkimusblogi: <https://tutkimusblogi.kela.fi/arkisto/5743>. Viitattu 11.11.2021

Kunnallisalalan kehittämissäätiö (2019) Puoluekartta: Oikeistossa kuusi, keskusta-oikeistossa kaksi ja vasemmistossa kolme puoluetta. Saatavilla: https://kaks.fi/wp-content/uploads/2019/03/tutkimusosio_puoluekartta-oikeistossa-kuusi-keskusta-oikeistossa-kaksi-ja-vasemmistossa-kolme-puoluetta.pdf

KvantiMOT (2021a) Tutkimusasetelma. Teoksessa *Kvantitatiivisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/metelmaopetus/kvanti/tutkimus/asetelma/> viitattu 21.1.2022

KvantiMOT (2021b) Tutkimusprosessi. Teoksessa *Kvantitatiivisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/metelmaopetus/kvanti/tutkimus/prosessi/>. Viitattu 12.11.2021

KvantiMOT (2021c) Kyselylomakkeen laatiminen. Teoksessa *Kvantitatiivisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/metelmaopetus/kvanti/kyselylomake/laatiminen/>. Viitattu 2.2.2022

Laki työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta (1369/2014). Annettu Helsingissä 30.12.2014. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141369>

Marshall, Tom (1992 [1949]) *Citizenship and Social Class*. Lontoo: Pluto Press.

Jaeger, Mads Meier (2006) *Welfare Regimes and Attitudes towards Redistribution: The Regime Hypothesis Revisited*. *European Sociological Review* Vol. 22, No. 2 (Apr., 2006), 157–170.

Jokivuori, Pertti & Hietala, Risto (2007) *Määrällisiä tarinoita: monimuuttujamenetelmien käyttö ja tulkinta*. Jyväskylä: Docendo.

Mood, Carina. 2010. "Logistic Regression: Why We Cannot Do What We Think We Can Do, and What We Can Do About It." *European Sociological Review* 26, 67–82.

Muuri, Anu & Manderbacka, Kristiina (2014) *Suomalaisen hyvinvointivaltion kannatusperustan ulottuvuudet*. Teoksessa Marja Vaarama (toim.) & Sakari Karvonen (toim.) & Laura Kestilä (toim.) & Pasi Moisio (toim.) & Anu Muuri (toim.) *Suomalaisten hyvinvointi 2014. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos*: Helsinki, 160–178.

Naumann, Elias & De Tavernier, Wouter & Naegele, Laura & Hess, Moritz (2020) *Public support for sanctioning older unemployed - a survey experiment in 21 European countries* *European societies*, 2020-01-01, Vol.22 (1), s.77–100.

Naumann, Elias & Buss, Christopher & Bähr Johannes (2016): *How Unemployment Experience Affects Support for the Welfare State: A Real Panel Approach*. *European Sociological Review* 32(1), 81–92.

Ojala Satu, Nätti Jouko & Kauhanen Merja (2015). *Työn laatu ja myöhempi työura osa- ja määräaikaissä työssä*. Tampere: Työelämän tutkimuskeskuksen työraportteja.

Óskarsdóttir, Stefanía (2007) From Active States to Active Citizenship? The Impact of Economic Openness and Transnational Governance. Teoksessa: Bjorn Hvinden & Håkan Johansson (toim.) Citizenship in Nordic Welfare States. Dynamics of Choice, Duties and Participation In a Changing Europe. London: Routledge, 18–31.

Pirani, Elena (2015) On the Relationship Between Atypical Work(s) and Mental Health: New Insights from the Italian Case. Social indicators research, 2015-11-06, Vol.130 (1), 233–252.

Pulma, Panu (1994) Vaivaisten valtakunta. Teoksessa: Jouko Jakkola (toim.) & Panu Pulma (toim.) & Mirja Satka (toim.) & Kyösti Urponen (toim.) Armeliaisuus, yhteisöapu, sosiaaliturva. Helsinki: Sosiaaliturvan keskusliitto, 15–70.

Rautiainen, Pauli (2016) Sosiaaliset oikeudet ihmisoikeuksina. Teoksessa Eeva Nykänen & Laura Kallioma-Puha, Yrjö Mattila (toim.) Sosiaaliset oikeudet – näkökulmia perustaan ja toteutumiseen. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 20–37.

Roosma, Femke & Jeene, Marjolein (2017) The Deservingness Logic Applied to Public Opinions Concerning Work Obligations for Benefit Claimants. Teoksessa: Wim van Oorschot (toim.) & Femke Roosma (toim.) & Bart Meuleman (toim.) & Tim Reeskens (toim.) The Social Legitimacy of Targeted Welfare: Attitudes to Welfare Deservingness. Edward Elgar Publishing Limited: Cheltenham, Iso-Britannia, 189–205.

Rose, Nikolas (1999) Powers of Freedom. Reframing political thought. Cambridge: University of Cambridge.

Saikku, Peppi (2015) Ajankohtaista aktivointipolitiikkaa. Katsaus työttömien aktiivitoimintapiteisiin ja sosiaaliturvaan Suomessa, Ruotsissa, Tanskassa, Norjassa, Saksassa, Iso-Britanniassa ja Alankomaissa. Työpaperi 2. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos: Helsinki.

Sihto, Matti (1994) Aktiivinen työvoimapolitiikka: Kehitys Rehnin – Meidnerin mallista OECD:n strategiaksi. Tampere: Tampere University Press.

TE-toimistoA: <https://www.te-palvelut.fi/tyonhakijalle/jos-jaat-tyottomaksi/tyottomyyss-turva/karenssi> viitattu 21.1.2022

TE-toimistoB: <https://www.te-palvelut.fi/nain-asioit-kanssamme/te-palvelut/asiakkaana-te-palveluissa/tyollistymissuunnitelma> viitattu 15.2.2022

TE-toimistoC: <https://www.te-palvelut.fi/tyonhakijalle/jos-jaat-tyottomaksi/tyottomyysturva> viitattu 21.2.2022

Tilastokeskus (2022) käsitteet: <https://www.stat.fi/meta/kas/index.html>. Viitattu 25.1.2022

Tuori, Kaarlo & Kotkas, Toomas (2014) Sosiaalioikeus. Helsinki: Talentum Pro.

Työttömyysturvalaki: (1290/2002). Annettu Helsingissä 30.12.2002. Saatavilla sähköisesti osoitteessa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20021290>

Työvoimatutkimus, tilastokeskus: <https://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/>, taulukko luotu 26.1.2022